

KAITSE KODU!

26. aprill 1930

NR. 17

Hind 20 senti

Tänases numbris:

- Kaanepilt:* Kalevi malevkond jalutuskäigul.
M. Morrison: Võrdlevaid jooni Euroopa riikide valitsusviisidest enne Eesti iseseisvuse langemist. Eesti ja Soome õppiva noorsoo vastastikune tutvumine.
Ratsafobuse ratsastamise meetoditest.
Legendikkude ratsanikud.
Jüriöö 1343.
Oma ustavaid kaastöölisi hindab „Kaitse Kodu“ vääriiselt.
Ägedamaid kaitselahinguid.
Laskur-vanameister A. Raavik 50-aastane.
Tänu.

Suitsetage
PABEROSSE

MANON
Laferme
Stella
Diva

20 f. - 35 s.
25 f. - 35 s.
20 f. - 25 s.
25 f. - 25 s.

Laferme
L

The advertisement features a central illustration of several cigarette packs. One pack is open, showing the cigarettes inside. The packs are labeled 'MANON', 'Laferme', 'Stella', and 'Diva'. A large, stylized 'L' logo is also present. To the right, there is a list of prices in fennik marks and cents. The entire advertisement is framed by a thick black border.

**ÜKSIK
NUMBER
20 SENTI**

**ILMUB
1-KORD
NÄDALAS**

6-AASTA KÄIK N: 17 KAITSE KODU!

F. S. LASTNIKOV

TOIMETUS JA TALITUS: Tallinnas, Kaarli tän. 8, kaitseliidu staabis. Tel. 370. Toimetuse kõnetunnid igal äripäeval kella 10—12 e. l. Kaastõõ arvatakse tasu alla ainult siis, kui sellele tasunõudmine peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaamiseks markimata käsi-kirju alal ei hoita.

26. APRILL 1930

Väljaandja: **KAITSELIIDU PEASTAAP.**
Vastutav toimetaja: kol.-ltm. **A. BALDER.**
Tegev toimetaja: **L. SÕERD.**

TELLIMISHIND: aastas 6 krooni, poolaastas 3 kr., veerandaastas 1 kroon 50 senti, kuus 50 senti.
KUULUTUSTE HINNAD: 1 lehekülj teksti ees Kr. 50, tekstis ja tagumise kaane välisküljel Kr. 80, teksti järel Kr. 40 ja kaante sisekülgedel Kr. 60. — Vähemad kuulutused proportsionaalselt odavamad.

VÕRDLEVAID JOONI

EUROOPA RIIKIDE VALITSUSVIISIDEST ENNE EESTI ISESEISVUSE LANGEMIST

Mida ka Eesti vanemate instituudist millalgi oleks kirjutatud või arvatud, ühes asjas ei saa tõusta vaidlust ajaloolaste vahel — XIII sajandi kriitilisel silmapilgul puudus meie maal kõiki maa-alasid ja elanikke kindlasti siduv ning neid koondav keskvõim. Seda on kahetsetud, arvatud ajaloo paratamatuseks, meie mineviku kurbloomuseks, riikluse tarkuse tulemused sellest tänini on jäänud tegemata. Aeg oleks käes amugi selle üle anda arvustav ja õiglane otsus. XIII sajandi iseseisvuse kuju möödaveermine, selle katkemine ja pikk, tume tagajärg kisuvad mõtte uurima põhjani neid põhjusi, mis ei karastanud mineviku tegelasi raudsele ühteliitumisele, vaid isegi takistas seda, tumestas pealegi omariikluse viimaste päevade selget ja elavat mälestust tulevikuks. Sest ajamerre vajunud omariikluse vanemate valitsusviisi ajal ei omanud vabadusvõitlused mitte üksi soovivat ja kõiki elavaid jõude kokkuliitvat heroilist kuju, see oli isegi kaudseks põhjuseks, kui järgnevail sajanguil näisid olevat kadunud kurbuses lohutust otsijate silmist need kauged tuluksed ja tähised, mis oleksid suutnud kinnitada tumedas ja läbipaistmata öös ümbereksijate meelt. Ei seisnud ju kõik kaotanute silmade ees nii selget Eesti minevikuuhtlust, mis oleks hoidnud sooja ning elava läinud aegade mälestusi. Kuid sellest tuleb nüüd teha

kindel ja selge otsus, võtta ümberhindamisele see, mis on annud kibedaid ja negatiivseid tagajärgi.

Vanim ja põhjanevaim kroonik Läti Hindrek ei tungi maa ja rahva minevikku, ei sea endale ülesandeks uurida, kui kaua oli maksmas Eestis vanemate valitsuse viis, kas oli see põline nähtus või ainult ajutine, mis piistitatud hädaohtude ja segaduste ajal XIII sajangul, mööduva hädaseisukorra puhuks.

L. H. algab oma kroonikat esimese katoliku piiskopi Meinhardi maaletuleku kirjeldusega, tehes sealjuures õige tähendusriikka märkuse liivlaste kohta, et piiskop Meinhard nende keskele asunud armuõpetust kuulutama alles siis, kui selleks saanud loa ja nõusoleku Polotski vürstilt, kuna liivlased olnud sel ajal Polotskile maksukohustuslikud (Cui Livones adhuc pagani tributa solvabant. L. H. I. 3).

Säärasel sõltuvusel Polotskist ei võinud liivlaste endi valitsusviis seista väga kõrgel järjel. Sellest hoolimata aga sünnib liivlaste valitsusviisi vaevalt kümne aasta jooksul suur muudatus, pealegi säärasel viisil, nagu seda ei tule ette liivlaste lähimate naabrite, eestlaste, leedulaste ja lätlaste, juures. Liivlaste vanemat hakkab L. H. nimetama suure lugupidamisega, annab talle tiitleid, missugustega ei arva vääriliseks nimetada teisi vanemaid. Kaupot nimetab L. H. vürsti sarna-

seks (Quasi rex et senior), missugune nimetus Kaupole on püsinud tänini (L. H. VII. 5) nii kapitaalses kui ka jooksvas ajalookirjanduses. Miks säärane ülistamine?

Seletust sellele leida pole raske. Liivlastel oli Kaupoga ühel ajal ka teisi vanemaid, näit. Ako ja Vesike, kelle teened oma rahva iseseisvuse alalhoidmiseks polnud väikesed. Esimene neist langes Holmi kindluse piiramisel peetud võitlusil kangelassurma ja ta pea viidi näha piiskopp Albertile (L. H. X. 8). Teise liivlaste vanema Vesike valdkond oli teispool Koiva jõge ja Vesike oli üks Kaupo poliitilisest vastaseist. Leedulaste vanemast Stecest kõneldes L. H. nimetab teda ka vürstiks (Et erat cum eis Dux et princeps eorum Stece). Nimetatud Stece oli saanud surma 1214. a. võitlustes sakslaste vastu (L. H. XVII. 7). Nii tarvitab J. H. vürsti nimetust väga harva, ainult paaril juhul, millest on näha, et L. H. kui omal ajal reisinud ja haritud mees selle nime tähendust väga hästi tundis. Kuigi Kaupol ja Stecesel ehk veel võisid puududa need atribuudid, mis selleaegseil vürstidel välistunnustena olid olemas, võis siiski L. H. olla põhjust seda tähendust tarvitada nende kohta.

Kaupo kohta tarvitab L. H. seda nimetust pärast Kaupo Rooma-reisi, mis on iseendast väga tõenäoline ja tabav sellekohaste traditsioonidega. Vürsti nimetusega ei saanud veel Kaupo liivlaste ainuvalitsejaks, kuid meie ees seisab siiski elav ja kujukas näide sellest, kuidas Kaupo otsis vürsti ameti ja nimetuse loomisega võimalusi jäävalt vabaneda Polotski mõjupiirkonnast, kus ka valitsesid vürstid. Kuigi nüüd see katse Kaupol õieti ka Polotski vastu läks korda, tuli ometi nurjumine liivlaste iseseisvuse püstitamisele teiselt poolt. Kuidas ka Kaupo tegevust arvustada, ta oli siiski teinud, mis selleaegseis oludes oli võimalik ja teostatav. Säärast katset aga ei leia me eestlaste juures. Nende omariikluse kord jäi küll iseendale truuks, kuid ka muutumatuks.

Harva leidub ajaloolises kirjanduses teateid sellest, missugusel määral nimelt võisid antiikaja riigikujude teoretiseerijate Plato ja Aristotelese õpetused mõjutada Euroopa riikide valitsusviise. Need võisid olla tuntud vanaaja lõpul küll Kagu- ja Lõuna-Euroopas, vaevalt aga ulatuda Põhja-Euroopasse, Läänemere rannikule. Seda on meil küllalt põhjust küsida, kui tuletada meele, et peaaegselt vanaaja lõpul ja kogu keskaja jooksul, isegi veel renassansi tulekul, riikide vormide otsimine ja valitsuskujude vastuvõtmine veeris lainena lõunast põhja. Greeka omandas nii mõndki Pärsiast, Rooma Roomast, Saksamaa Roomast jne. Kuid vanaaja lõpp ja keskaja algus tõid endaga kaasa sääraseid suuri muudatusi rahvaste elus, et pidid ununema eelnimetatud õpetlaste tõeterad riigitarkuses.

Keskaja tulekuga hakkab kerkima Euroopa riikide ja riigikesis isesugune valitsusviis, mis mitmeti erineb vanast ajast. Läänes hakkab võtma ülekaalu ainuvalitseja, kelle tegutsemine tema patriarhaalsuselt on kergesti arusaadav hulkadele, kelle valitsemisviis on lihtne, kiire ja otstarbekas. Ja läänest levib see aega-

mööda ka ida poole, kuni ta saab Euroopas peaaegu üldtuntuks ja seks tunnistatuks.

Ainuvalitsejate seas on keskkujuks vürstid, kes küll on iseseisvad, kuid mitte alati suveräänsed. Juba XI sajangu lõpul leiame neid Lääne-Euroopas keisrite järgmistena ja siit ulatuvad nad välja hilisemate aegade ni. Nii võime nimetatud ainuvalitsemiskuju leida Euroopas kestvat ligi tuhande aasta jooksul. Käesoleva aastatuhande esimesil sajanguil kuulusid neile territooriumid ühes elanikega ning veel kaua aega hiljem näeme neid riigipäevadel oma hääleõigust otsustavalt tarvitamas, istudes seal traditsioonilistel vürstide pinkidel. See on nii dokumenteeritud ajaloo valguse ajajärgus, kuid muud andmed kõnelevad rohkem. Vürstide tiitel arvati pärandatavaks ja nende algust arvatakse võivat tõendada rahvaste rändamiseni. Vürsti-nimelised ainuvalitsejad ulatusid välja maailmasõja päevini ja nende tähtsus oli suur sise- ja välispoliitikas. Väejuhtide valimisega võisid vürstid rääkida kaasa ka kõige otsustavamais küsimusis ja kuurvürstide tekkimisega läks nende kätte isegi keisrite valimine. Monarhide taoliselt omasid vürstidki välismärgid — kroonid, pitsatid, mantlitega ilustatud vapid jne. Kuna vürstide tähtsus olenes enamasti nende riiklikest teeneist, polnud maa-alade suurus ja nendele alluvate elanike arv kindel, nende seas leidis ka üsna väikeste üksuste esindajaid.

Vürstide kõrval oli lagunenud laiali ka krahvide nimetus, kelle iga on sama vana. Kuna vürstide tekkimist võime jälgida nii läänes kui idaski, on krahvide tekkimise koht ükski läänes, kus need olid esialgselt nii maksumääramise kui ka kohtumõistmise alal kõrgeimaiks ametnikeks. Selle tiitli alla kuulusid hertsogide nõuandjad, pfaltskrahvid, mõnede krahvkondade erinimetused — landkrahvid, tähtsaimate losside komandandid — burgkrahvid j. t. L. H. on see nimetus täitsa võõras, teda ei tule ette ühegi XIII sajangu alul Läänemere-maade rannikul tegutseva rahva juures, kuigi ta juba on tuntud Lääne-Euroopas.

Võttes omaks ainuvalitsejate valitsusviisi läks Venemaa, kuigi paralleelselt Euroopale, siiski erateed. Vladimir Püha pärandusega algas siin XI sajangust osariikluse ajajärk riigi tükeldamisega Vladimiri poegadele. Keskvõimul puudusel nimetasid siin tähtsamate punktide valitsejad Novgorodis, Susdalis, Kiievis, Polotskis j. m. end suurvürstiks. Suurvürstide tiitel ja amet oli küll seotud valitsustegevusega, kuid selle algupäraks oli rohkem tekkimine kui võrdlev seisukoht üksteisega: nad pidasid endid Novgorodi vürst Rjuriku järeltulijaks ja päritolult Skandinaaviast.

Vene vürstide valdkonnad, millega Eestil kahtlemata oli tihedalt kokkupuutumist, polnud säärasteks kujunenud Lääne-Euroopa viisil, küll aga omapäraselt. Vürstkondade tõus ja kasvamine oli seotud osalt sõdade kaudu, osalt kompromissidega nii vürstliku võimu kui ka seisuste ja naabrite vahel. Vene vürstide võimupiiridele olid aga ees veel eritakistused. Venemaal puudus keskkoht, mis oleks vürstidele annetanud tiitleid ja väliseid võimu tunnismärke. Bütsantsi kultuuri levimisega Venemaal oli Venemaa küll tõmmatud Ida-Rooma piirkonda, kuid vene vürstid ei saanud endid pi-

dada säärastel Ida-Rooma keisrivõimu pärijaiks, nagu endid pidasid Lääne-Euroopa vürstid Rooma võimu pärijaiks, sest vene osariikluse tekkimisel oli Ida-Rooma keisrite võim alles olemas. Ka polnud vene vürstide päritolu Bütsantsist, vaid, nagu eelpool mainitud, Skandinaaviast. Venemaal tehti küll katset luua side Bütsantsiga nii, nagu seda tehti Lääne-Euroopas Roomaga (tsaar Joan III poolt Greeka printsessi Sofia Paleologi kosimine ja Venemaale Bütsantsi sümbolise toomine), kuid sel katsel polnud seesuguseid reaalseid tagajärgi, mis oleksid otsustavalt suutnud mõjuda valitsusvõimu kujudesse. Seepärast jäi see omapäraseks ja vene vürstidel tuli ikka uuesti koguda võimu oma algatusel ja viisil. Kuid nende püüdeid soodustas oma poolt alatasa paisuv ja kasvav vene rahvuslik mõte, mis oli küllalt tugev ja eluvõimeline selleks, et rõhuda alla ja kaotada muud kohalikud huvid. Rahvuslike huvide kaitse omas akuutsuse veel seepärast, et maale ilmus mongoollaste võim, mil oli vaja iseäralist hoolitsemist rahvusliku mõtte sooja hoidmisel. Teisest küljest vaadatuna elas Lääne-Euroopas rahvas tihedasti ja see asjaolu arendas neis kodanlikku meelt ja ühistunnet. Need tegurid astusid vastu vürstide võimuahnitsemisele, kui see püüdis asuda võimu usurpeerimise teele. Venemaal elas rahvas hõredalt, ta ei suutnud end kompaktselt hulgana panna maksma vürstidelt toimepandud võimu omavolile. Kui see tuli ette, arvasid elanikud paremaks valitsuse survest minna ära kui sellele hakata vastu. Ja laialdased tühjad maa-alad võimaldasid seda. Nii sattus vürstide kätte poliitilise elu juhtimine teisel viisil kui läänes.¹⁾

Aristoteelse ja Polibiuse doktriines olid näidatud nii loomulikud kui ka vördjalikud riigikujud kõigi tagajärgedega. Kuid võimu tõusul ja kasvamisel oli suur mõju ja tähtsus ka reaalses elus ja tarviduses. Suurem areng sündis siin ka mõistusega ja võimutegutsemisega silmapilgu tarviduse järele. Ja nii on see ikka. Alles selle järele ilmuvad uue esilekerkinud poliitilise nähtuse mõõtjad ja analüüsijad teaduslike väidete ja võtetega. Kuid see sünnib ikka palju hiljem, kui uue nähtuse seisukord on juba kindlasti staatiline ja soodus teaduslikuks vaatlemiseks ning mõõtmiseks.

Rahvaste rändamise all kannatanud Euroopa elanikud igatsesid oma kodu rahu ja julgeolekut. Selle sisemise valitsemise põhiküsimuse pidid võimud otsustama rahuldavalt ja vastuvõetavalt. Ühiskond soovis kosumist, mis on võimalik ainult sisemise rahu kaudu. Pidades silmas rahvaste elada tahtmise ja rahuarmastuse püüdeid näisid ainuvalitsejad olevat selleks kõige sündsamad tegurid. Nad said kergesti rahu ja julgeoleku panna maksma kõigepealt oma ümbruses, oma hoovkonnas, sõjaväes ja selle järele kõigis avalikes kohtades. Rahu ja julgeoleku saavutamiseks tuli anda kõigepealt kaitset välismaalastele, igasuguseile palverändajate hulkadele ja neile üksikuile inimesile, kel polnud enam sugulasi ja kel seega puudus sugukonna omakaitse. See julgeoleku nõue ja tarvidus sai niivõrra tuntuks, et ta sai isegi eeltingimuseks vürstide valimisviisile endale. Nii ei valitud frankide keskel vürstiks mitte eelkäija poeg, vaid selle vend, kuna oldi

arvamises, et vend on aastatelt vanem ja seega suudab täita oma kohuseid paremini kui nooremad. Nii kasvav võim aegamööda avaliku julgeoleku ainukaitsjaks ja lõpuks ka selle prerogatiivseks käsitlejaks.

Vürstide instituudi lahutamatuks kaaslaseks oli vürstkonna kõrgem seisus, kelle kaudu vürstide amet oli tekkinud ja kel oli suuri teeneid vürstliku võimu püstitamisel. Nii oli üks kui teinegi neist sõltuv sellest ajaloolisest arenemiskäigust, mille olid läbi elanud ise vürstid ja vürstkonnad. Ja nii olid nad enamasti ikka üksteisega lahutamatuult seotud, nii et üks tõusis ja langes ka teisega koos.

Tegelik elu näitas väga selgesti vürstide valitsuste varjukülgi. Rasked sisemised tülid ja konfliktid olid kaaslaseks võimuahnitsemistel, omavolil ja auahnusel. Iseäranis teravaks läksid need aga siis, kui leidsid aset võimude vahetused, kus vaheaegad juhtusid kujunema pikaks. Siis tekkisid väga kergesti suured rahvuslikud õnnetused, millel oli paranevat iseloomu. Selle tagajärjel tekkinud suured kahjud avasid riiklikult mõtlejate silmad ja nüüd hakati ka otsima teid, kuidas säärased katastroofid ära hoida. Esimene tarkus, millest aru saadi, oli see, et oleks vaja riigi võimude vahetus teha nii harvaks kui vähegi võimalik, et võtta võimalus nende riigile vaenuliste jõudude esiletükkimiseks, kes otsisid sääraseid silmapilke. Võimude üleminek nende vahetustel tuli seega teha mitte ükski kiireks, vaid ka niisuguseks, et see oleks hoitud vaheleegamisest ja võiks sündida takistusega. Vähem tähtis oli seejuures asjaolu, kas oli vürstide amet valitav või pärandatav. Ta pidi olema oma edasikestvusel igapäevaselt lihtne selles mõttes, et alati tunti katkestamatu võimu olemasolu ja tegutsemist, kus puudusid vaheaegad ja vaheaegadega seotud rahutused, pörutused ja isegi kokkulangemised.

Keskaja lihtsusele olid jäänud võõraks seega antiikaja mitmevormilised valitsuskujud. Seepärast ei osatud ega tahtudki seal leida kollektiivset valitsusviisi. Kuni renessansini oli see vastuvõetamatu, kuna leiti ühe isiku valitsusvõimu käsitlemine olevat ikka kõige sündsam ja kiirem. Kõik riiklikud küsimused, mis tuli vastata seadusteta ja valitsuskorralduste presedentideta, kuulusid lahendamisele selle igapäevase vajaduse järgi, kuidas nõudis sellekohane asja iseloom ja silmapilgu tarvidus. Iseäranis teravasti ja selgesti kerkisid üles need küsimused väliste hädaohtude tulekul, kui maa ja riigi juhtijail tuli otsustada kiiresti, tegutseda isegi lahingu seisukorras. Ja siin oli üksik valitseja mitte ükski ainuke asja kiire otsustaja, vaid ta oli oma otsuste eest ka ise vastutav.

Vürstid polnud tegelikud seadusandjad, selleks olid olemas neil kõigil aegadel ka iseäralised nõuandjad. Vürstid ajasid ainult jooksvaid asju ja otsustasid üleskerkinud juhud, nagu see oli vajaline otsustamise silmapilgul. Nii loodi õieti vürstide poolt tihti fakte ja pandi alluvaid sündinud asjaolude ette. Oli kord asi otsustatud nii või teisiti, tuli seda ka võtta ja tunnustada nii, nagu ta oli. Faktist sai seadus, mis tehti hiljem kohustavaks kõigile. Seega loodi valitsemisviisi ühtlus ja harjutati ka elanikke mõtlema ühtlaselt. Nii paistavad säärastel valitsetud ühiskonnad ajaloo

¹⁾ Коркуновъ, Русск. Госуд. право, I г., лhk. 219.

hämärukest uurijaile kaunis ümmarguste üksustena, millest on kerge aru saada ja mis kergesti püsivad tulevaste põlvete mälestustes. Läänemere-maade ajaloost on teada üksainus kohalik hertsogivõim (Provisorio ducalis) Kuramaal, kus viimne Liivimaa ordumeister Gotthard Kettler lepingu kaudu 28. XI 1561. a. Vilnos Poola kuninga saadikult selle nime suutis päästa endale.

Vürstide ja teiste iseäraliste tiitlitega varustatud valitsejate jumaliku olemise legend, mis on tekkinud hommikumaaalt, Asurist, Pärsias, Egiptusest, oli ka üheks võimu kinnitajaks rahuajal, sest et aitas luua selle valitsuskuju ümber teatud salapärasuse, kõrgema jõu ligioleku ja kaastegevuse.

Kõrgema võimu jumalikkude pühitsemist aitas oma poolt toetada veel järgmine asjaolu. Frankide kuningas Karl Suur viibis jõulu ajal 799. aastal Roomas, kus paavst Leo III talle pani pähe krooni ja andis edaspidiseks valitsemiseks kaasa oma õnnistuse. Sündmus oli seekord nii ülitähtis, et sellest sai murdmatu traditsioon Lääne-Euroopa vürstidele. Ilmalik võim pidi leidma endale nüüdsest peale alati vaimuliku ja jumaliku kinnituse. Kombest haarasid kinni Karolingide soost valitsejad ja neile järgnesid saksa vürstid. Kuigi viimased said oma õnnistuse juba kaugemaist allikaist, arvati selle alguslätteks ikkagi Rooma patriarhaalsust.

Kas meelega või selleaegsete ajalooliste tingimuste tõttu leppisid Eesti vanemad selle lihtsusega, mis meile on teada ja mis on kohane meie rahva lihtsale iseloomule kui ka meie loodusele. Eestis polnud veel leidnud maad ristiusk ja ristiusu kommeteale seisti vastu põlgava kangekaelsusega. See näib olevat meile praegusel ajal arusaamatu, kuid omal ajal väga arusaadav seisukoht. Kuid nii ei võinud olla kõnet valitsejate võimu kinnitamisest vaimuliku õnnistuse kaudu, kuna meie maa oli veel tõmbamata Lääne-Euroopa katoliku usu piirkonda. Vanemad olid ustavad ja truud oma kommeteale ja oma minevikule, mis küll ehk ei leia igakülgset ajaloolist õigustamist, kuid mis siiski oli õigustatud omaaja seisukohast.

Lääne-Euroopas aset leidnud ainuvalitseja seisukoha omandamiseks püüdis teha katset Liivi vürst Kaupo, teadmata ja uurimata aga, kas oma soovil ja tahtmisel või maale tulnud sakslaste soovitusel. Selle järel, kui piiskopp Albert oli teel Saksamaalt kodumaaile ja pärast Visby seiklusi oli jõudnud Riiga, võttis ette ta vend Teodorich teekonna Rooma ühes Kaupoga. Reis läks läbi Saksamaa ja oli vist meelega valitud nii, et Kaupo võiks siin õppida tundma Saksamaa olusid. Roomas võeti Kaupo vastu paavst Innozenz III poolt väga armulikult. Paavst jagas Kaupole oma õnnistust, kinkis 100 guldenit ja saatis Liivimaa piiskopile Teodorichi kaudu paavst Gregori käega kirjutatud, selle aja kohta väga kallihinnalise, piiblräamatu käsikirja. (L. H. VII. 6). Nüüd oli Kaupo saanud valitsejaile nii tarvilise vaimuliku kinnituse ja seega oli suur samm tehtud Lääne-Euroopale ligemale. Kaupo tähtsus tõusis ja tal oli lootust saada liivlaste ilmalikuks ainuvalitsejaks ühes kõigi nende headustega, mis säärane valitsusviis töötas maale ja rahvale. Edaspi-

dine sündmuste käik aga kujunes vastandiks Kaupo ootusile ja lootusile. Hoogu sattunud sakslaste maa alahaitmise tahtmise kasvumist ja sellega kaasas käivaid pikemaajalisi segadusi ei võinud Kaupo siiski ette näha ja kõik head piüüded lõpsid Paala lahingu traagikaga.

Säärast katset ainuvalitsuse võimu püstitamiseks, nagu see arvatud Kaupo poolt, eestlaste vanemate poolt ei tehtud. Kroonika vaikib sellest, millest on arvata, et ka väliselt katse ei saanud teatavaks — kas idapoolse alalise hädaohu või muul põhjusel, taevast seda teab.

Polibius oli küll omal ajal väga selgel ja kustutamatu kujul näidanud, et riikide valitsemise kujudel on teatud ringkäik. Monarhiaile järgnevad aristokraatiad, viimaseile omakorda demokraatiad. On kord olemas valitsuste korruptsioon või muud pahed või riiklikud õnnetused, tulevad riigipöörded paratamatult. Demokraatiale järgneb põhjakihi esilekerkimine ja viimasele jälle monarhia. Kui pikaajaliselt see võiks sündida, oleneb maa ja rahva suurusest ja sellest, kui ruttu rahvas end uue ja tuleva riikliku ettevõtte jaoks suudab koguda ja maksma panna. Seesugused vahetused, kuigi nad Eestis oleksid maad leidnud, ei võinud olla pikaajalised, suurriikide eeskujul aastasadesse ulatuvad. Kuid mainitud ringkäik on oma järjekorras mõeldav vaid siis, kui riik areneb ja tema valitsuskujud muutuvad tema enda poliitilise tarkuse tagajärjel ja tema enda algatusel. Järsud üleminekud on võimalikud ka muude suurte sündmuste tagajärjel, kuid siis on nende iga lühem ja selle püsivus kahtlasem.

Väikerahvail on suuri demokraatlikke kalduvusi, sest väikeste mõõtude juures on demokraatiat teostada kerge ja see kindlustab vabadusi. Antiikse Greeka vabariigid, praeguse aja Šveitsi kantonid, — kui idülliline ja kaasakiskuv on nende väline kuju, kui kõrgeks kiidetud ja lugupeetud on nende igasuguseist kitsendust vaba elu! Ja Eesti vanemate valitsusviis püüdis veel siis, kui Lääne-Euroopa valitsemisviis juba kaemat aega olid meist lahkuminevad. Nagu oleks Läänemere rannikule üks vanadest ahailaste vabariikidest maha kukkunud ja siin muistses kujus säilinud, otse nii, nagu need elutsesid paari aastatuhande eest veel Balkani poolsaarel.

Mitte üksi ristiusk ja selle kaudu saadud kiriklik õnnistus polnud ainukesed atribuudid, mida võisid nimetada omaks Lääne-Euroopa ainuvalitsejad. Kõigepealt oli ju veel vaja vürsti tiitli saamiseks sellekohast annetust süserenilt, kellele allus tegelikult uue vürsti tiitli saaja ühes oma maa ja kõigi elanikega. Säärane kõrgemalt poolt annetamise viis oli aga tundmatu Ida-Euroopas, tundmatu seega ka Läänemere rannikul asuvaile rahvaile. Eesti ei allunud tegelikult kellelegi, kui mitte arvestada maksude maksmist idapoolsele naabreile, millest aga on teateid ainult teise aastatuhande algusest. Oleks maad leidnud säärane alluvus, poleks puudunud ka säärased annetused ja annetuste vastuvõtjad. Venemaa vürstidel puudus keskkoh, kes oleks võinud välja jagada vasall-riikidele ainuvalitsejate tiitleid.

Sel Eesti demokraatia heal küljel oli aga lahutamatuks kaaslasteks ka halb külg, ja kahjuks pole seda veel

meie endi poolt küllalt tarvilisel määral arvustatud. Jäädes ustavaks demokraatlikule valitsusviisile tuli hiljem ajaloolt võtta vastu kaunis kibe õpetus ja pealegi säärasel viisil, mis näis olevat igavesti saatustlik. Vanemad ei annud maale kindlat keskviimu, mis oleks liitnud rahva ja selle teinud tugevaks üksuseks.

Meie maa ja rahvas polnud iseseisvuse kadumise ajal kalduv võimu koondusele, olgu see vürstide ameti või muude nimetuste all. Katkendid esimese aastatuhande teiselt poolt on liiga kaugel selleks, et nende järele teha kindlaid ja vastuvaidlemata tõenäolisi oletusi. Demokraatia on aga vaenuline vürstlikule instituudile, sest viimases peituvad eod, mis on ähvardavad kõigil aegadel nii tagaigatsetud vabadusile. Eestlased olid oma aja kohta usklikud ja viimase liiga suur ortodoksaalsus sisaldab hea doosi kangekaelsust. Eesti vana usk aga polnud seesugune, et ta oleks isäralise tugevusega kergitanud esile ainujumala kõrkevalitseva ja kõrkejuhtiva persooni. Ka Eesti jumaluses valitses demokraatia. Nii ammutati jumalusest küll abi ettevõttele, mitte aga võimu loomisele.

XIII sajangu ristiusk tuli maale ühes maa ja rahva allaheitmisega. Nii ei saanud meie esivanemad

maitsta ennem neid riiklikke headusi, mis olid Lõuna-Euroopa riikidel nende valitsuskujudes.

Vanemate ajal kadus Eesti iseseisvus ja tema peal lasub vastutus selle kurva ajajärgu eest, mis järgnes XIII sajangu esimesel pooltel meie maal aset leidnud sündmustele. See võis olla saatuse paratamatus ja möödapääsmatus, kuid vanemate instituut on siiski sellega seotud. Oma saatuse määramises, oma vaimu elu alalhoidmises, oma lootuste hellitamises on otsustav rahva mõtteviisi lihtsus, mitte teaduslikud väited, ja see on mitmeti mõõduandev. Vanemate instituut on viimne, mis meie valitsuskujudest on kindlasti teada. Kuid rahva mälestusse jääb püsima just viimne, iseäranis veel siis, kui see oleks sündmuste kaudu mähitud heroilisse ümbrusse oma hukkumisel. Vanemate instituudil koguliselt pole aga seda ausära, mis on üksikuil vanemail. Nii pidid järgnevad esivanemate põlvned silmist kaotama valitsuskuju ühtluse kogu sellele omase ühtlase mõtteviisiga ja hulki siduva ühtluseigatsusega. Säärane kaotatud ühtlus ometi annaks lootust ja usku tulevikku ja aitaks kanda nii mõnegi murerikka raskuse. Põhihelisisid, mis aitavad jõuda üle hädadest, suutis anda vanemate valitsusviis liiga vähe.

M. Morrison.

EESTI JA SOOME ÕPPIVA NOORSOO VASTASTIKUNE TUTVUMINE

Esimest korda korraldati möödunud suvel Eesti ja Soome keskkoolide ja seminaride õpilaste vahetust sel kombel, et Soome õpilased tulid kolmeks nädalaks Eesti perekondatesse, kus oli umbes samavanune laps, ja Eesti perekonnad saatsid oma lapse jälle kolmeks nädalaks Soome oma suveküla kodusse. Nii vahetus vastastikkuse põhimõtte järele 38 õpilast 15—21 aasta vanuses, enamasti tütarlapsed.

Käesoleval suvel toimetatakse säärast vahetust teist korda. On juba väike kogemus ja loodetavasti õnnestub ta veel paremini kui esimene. Nii Soomes kui ka Eestis on moodustunud mõlema riigi koolivalitsuste kaitse all seisvad vahetuskomiteed, kelle eesotsas Soomes on riigi koolinõunik dr. Einar Fieandt ja Eestis riigi koolivalitsuse direktor G. Ollik. Neil päevil saadetakse koolidesse erilisi sooviavalduste lehti, milliseid nii vahetuda soovivad õpilased kui ka nende hooldajad täidavad ja alla kirjutavad ning mis koolijuhatajate kaudu vahetuskomitee kätte toimetatakse. Vastu võetakse täiesti terveid õpilasi, kelle kodus ei põeta külgehakkavaid haigusi, nagu tiisikust. Et vahetuse siht vennasrahva keele ja olude tundma-õppimise lisaks on hankida õpilasele tarvilikku vaheldust ja puhkust, siis võivad vahetusest osa võtta ikkagi kahjuks ainult jõukate kodude lapsed, kel suvel on võimalik oma puhkeajaga mööda saata lähedais oludes, värske õhu, päikesepaiste ja küllaldase toidu

osalistena hea ja hoolitseva ema valve all. On otsustatudki vahetada ainult 50 õpilast. Vahetalitus- ja sõidukulude katteks tuleb igal õpilasel maksa 30 krooni ja saab õpilane selle eest edasi-tagasi reisi Soome kõigi kuludega. Vahetuse tegelik töö sooritatakse Tallinnas Soome büroos, Lai tän. 1, kuhu tuleb asjasse puutuvad pärimised adresseerida.

Soome õpilased jõuavad Tallinna reedel, 6. juunil, laeval „Soumi“ kell 16 paiku ja toimetatakse esimesel võimalusel edasi Eesti kodudesse, kuhu jäävad 28. juunini, mil sõidavad koos Eesti õpilastega Soome, kuhu Eesti õpilane jääb omakorda kolmeks nädalaks, et kesknädalal, 23. juulil, jälle tulla kodumaale veetma suve ja puhkeaja lõppu. Õpilasi püütakse vastastikku asendada nii, et nad oma kodusele olukorrale võimalikult sarnanevaise oludesse satuksid.

Keskkoolide õpilased, tänased lapsed, on tuleviku haritlaskond nii Soomes kui ka meil. Uus haritlaspõlv, kes juba lapsena õpib vennasrahva keele, hindab ühisid püüdeid hiljemas mehe-easki ja kahtlemata teostatav nüüdisaja kauni unistuse võimsast, intensiivsest ühistööst kahe naaberriigi ja lähedase vennasrahva vahel.

Vahetustoimkond loodab, et õpilaste sooviavaldused juba enne 5. maid saadetakse Soome büroole, Lai t. 1, Tallinna, misjärel Eesti ja Soome vahetuskomiteed kokku tulevad vahetusi lõplikult otsustama.

Ratsahobuse ratsastamise

meeloduse

Hea ratsasportlane on osav sõdur ja tubli kodukaitsja!

Harrastades ratsavõistlusi ja ratsamänge ning õpides tundma oma hobust, tema võimeid ja iseloomu rahuajal leiab sõjaväljal iga ratsamees ees kindla ja ustava sõbra. Kuid hobuse tundmaõppimiseks ja tema õpetamiseks on tarvis enne palju vaeva ja head tahtmist. Ei ole aga lõikust külvida!

Ratsavõistlustel näeme meeleldi oma hobuselt, et ta oleks tugev, sitke ja väle ning täidaks puiklemata oma peremehe tahet. Sõda aga nõuab neile omadusile lisaks veel, et hobune oleks julge ja vastupidav. Kõike seda saavutame mitmesuguste harjutuste ja vastava treeninguga. Arvestades meie kodumaa hobumassi, mis küll ei ole puhta- ja keevavereline, võib harjutusvõtteid ja treeningut üldiselt ühtlustada, ehkki peensusi tuleb käsitleda iga hobuse iseloomu kohaselt.

Ametlikest eeskirjast ratsastamise küsimuse käsitlemise alal on praegusel ajal tarvitamisel „Eeskiri ratsahobuste ratsastamiseks“ kindr.-st. VI os. 24. aasta väljaanne, missugused juhtnõupid on tõlge vene ratsast. käsiraam. „Наставление для выѣздки кавалерийской лошади“.

Ajajooksul on ratsaväe eesmärgid, ülesanded ja tema kasutamiseviisid ning ühes sellega ka nõuded ratsahobuse vastu muutunud. On tekkinud voolud, milles igapäevs käsitleb ratsastamise küsimust erinevalt. Need lahkarvamised tekkisid Venemaal, kust ka meie vanemad ratsamehed pärit, juba enne maailmasõda — aastal 1910 — aasta pärast seda, kui kaardiväe-leitnant Rodzjanko sõitis Itaaliasse itaalia ratsasõidukunsti uurima. Itaaliast tagasisõidul oli leitnant Rodzjanko palju poolehoidu, iseäranis noorte ratsameeste seas. Eriti tõstsid tema enda ja ta õpilaste autoriteeti ratsavõistlustel saavutatud konkursside tagajärjed. Kuid

siin tekkisid tõsisemad lahkkelid ratsameeste-peres, eriti Peterburgi garnisonis. Niimoodi ei jõutudki mingisugusele otsusele, kuni tuli sõda aastal 1914.

Süsteem, mille võttis omaks vene ratsaväe ohvitseride kool, on rajatud ratsutamise suurmeistri Fillis'i põhimõtetele. See süsteem on ka aluseks „Наставление для выѣздки кав. лошади“, mille tõlge on meie ratsastamise eeskiri. Teine süsteem aga on oma aluse saanud suurratsamehelt itaallaselt Kaprili'lt.

Seisame küsimuse ees: kumba teed minna ja keda valida endale eeskujuks? Vastus on: ei kumbagi! Tuleb valida kolmas — kesktee. Kuid selleks, et kesktee valida, on tarvis tunda mõlemad teisi. Ruumipuudusel kaob võimalus kauemalt peatuda ja ligemalt tutvuda mõlema süsteemiga. Täheandame siinkohal ainult tähtsamaid momente, nõnda-öelda nurgakive nii sellest kui teisestki süsteemist.

1. Tasakaal.

a) Itaalia kool arvab, et hobune omab loomuliku tasakaalu. Ratsaniku istumisega hobuse selga viimane seda tasakaalu ei kaota. Kuid ratsanik kergendamise eesmärgiga ei tohi teda (hobust) segada — peab iga hobuse kehaliigutust püüdma ja järele aimama. See saavutatakse osava sõiduga, ratsaniku käe ja hobuse suu kontaktiga ning istakuga ettepoole.

b) Vene kooli järgi ratsaniku istumisega noore, õpetamata hobuse selga kaotab viimane loomuliku tasakaalu ja ühes sellega ka painduvuse. Ta liigutused on seotud, ta jääb puiseks. Seepärast on tarviline hobusega viia läbi terve rida harjutusi, et saada tagasi tasakaal ratsaniku seljas istudes!

2. Kangraud.

a) Itaallased õpetavad, et kangraud ei ole hädatarvilised abinõud, vaid abinõuks ainult nende hobuste juures, kes on raskemad välja sõidutada või on torma-

jad. Kangraudu võivad tarvitada parimad ratsastajad, kuna algajad hobuse suu võivad koguni ära rikkuda. Hobuse suule määravad itaallased suure tähtsuse.

b) Vene kool ütleb, et kangraudadeta on võimatu teostada korralikku väljasõidutamist.

3. Hobuse kasvatamise alused.

Hobuse järjekindla kasvatamise põhimõtteis, s. o. üleminekuis kergemast raskema peale, lahkuminekuid peaaegu ei ole, kuid meetodeis on.

a) Itaallased baseeruvad hobuse mälule, eriti nägemismälule. Seepärast soovitatakse õpetada noort hobust väljaõpetatud vanema, rahulise hobuse kõrval.

b) Vene kool toetab individuaalse väljaõppe põhimõtteid. Esimesel juhul nägemise abil meelepidamine ja järeleaimamine, teisel juhul inimese tahte ja nõuetele alistumine.

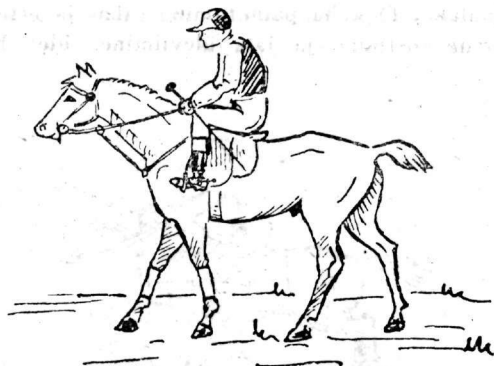
4. Õpetamise alused.

a) Itaalia kool veeretab raskuse keskpunkti tööle maastikul. Ta ei nõua hobuselt midagi, mis praktilisel maastikusõidul ei ole vajaline. Seepärast ka kogu väljaõpe on rajatud lihtsuse põhimõttele ja teeb ta arusaadavaks igale ratsanikule. Hobuse paindumus saavutatakse harjutustega maastikul. Käitsi harjutused ei ole sunduslikud.

b) Vene kooli järgi peab iga hobune enne maastikule väljasõitmist tegema läbi terve rea harjutusi maneežis.

5. Istak.

Itaallased soovivad istuda ettepoole, hobuse turjale; vene kool — rohkem kesk selga

Istak Itaalia kooli järele.

6. Hüppamisharjutused.

Siin on itaalia kool teinud suuri edusamme. See on nende kõva kül. Kogu hüppeharjutuste süsteem on rajatud järjekindlusele. Eriti suurt tähelepanu pööratakse ratsaniku käte ja hobuse suu koostööle. Hobune peab üle takistuse hüppama lihtsalt, ärrituseta, nagu jookseks ta siledal maastikul. Vene kool harjutab hüppeid nõori otsas üksiku takistuse peale, kuna itaallased seavad üles terve rea takistusi. Üksikuil takistustel harjutatakse neid hobuseid, kes rahulikult ja tõrkumata takistusele lähevad.

7. Lõppeesmärk on mõlemal koolil ühesugune: saada painduv ja väle hobune. Mõlemad hakkavad peale peaaegu ühest ja samast, kuid eesmärgile liiguvad eriteedega.

Tutvudes mõlema süsteemiga leiame, et muutmata kujul on nad mõlemad meile vastuvõtmatud. Peame looma kolmanda, kesktee, võttes välja nii siit kui sealtki seda, mis sobib meie oludele. Arvestades meie hobusemassi, kasutada olevat aega ja tugenedes teistele tegureile, mis meil kaitseliidus ratsastamist mõjutavad, rajame oma ratsude ratsastamise järgmisele põhimõttele:

1. Hobusel on loomulik tasakaal.

2. Hobuse ratsastamisel on tarvis seda loomulikku tasakaalu alal hoida mitmesuguste harjutustega. Nende harjutustega arendatakse igakülgselt hobuse muskulaatuuri, nagu: koondamine, trott, küljendamised jne.

3. Mida hoolikamalt ja täielikumalt hobust välja sõidutada soovime, — seda rohkem aega vajab ratsastamistöö. Ratsastamisvõtted, nagu koondamine, trotid, lühendatud galopid, küljendamised jne., loeme harjutussiks, kuid mitte ratsastamise eesmärgiks; nad on üksikute ratsameeste saavutused, mis igale ratsanikule ei ole sunduslikud.

4. Kangraud ei ole ratsastamise juures hädatarvilised. Samu tagajärgi saavutame ka kangraudadeta, kuid palju pikema aja jooksul. Kangraud on soovitatavad rohkem „kõva peaga“ ja tormajate hobuste juures ning ainult osavais kätes. Õppimata sõitja nendega ainult rikub hobust.

5. Hüppamisharjutused on hobusele võimlemiseks. Nad arendavad hobuse lihakseid ja õpetavad rahulikuks. Neid harjutusi ei pea läbi viidama erikavana, vaid neid tuleb sisse võtta ratsastamise üldkavasse, alates nendega esimesist ratsastamispäevist.

6. Hobuse kasvatamisel tugida hobuse nägemismälu printsiipidele. Seejuures aga harjutada hobust vastupuiklematult alistuma ratsaniku tahte. Suur tähtsus on häälele mõjul; häälega võib hobust rahustada, võib meelitada, kuid võib ka karistada.

7. Maneež on soovitatav, kuid mitte hädatarviline.

8. Ratsastamine sünnib maastikul loomulikkude takistustega (kinniste). On soovitatav välisõidu juures aegajalt läbi viia trotti, küljendamist ja teisi harjutusi, — seda teostada eesmärgiga, et arendada neid lihakseid, mis harilikus välisõidus jäävad tööta.

9. Kõige töö ja ratsastamise eesmärgiks peab olema saada hobune, kes on tubli, painduv, nobe, täielikult allub ratsaniku tahte, on võimas võitma igasuguseid loomulikke normaalseid takistusi (kõrgusega kuni 80 sm), vabade liigutustega, vaba hingamisega, arenenud lihastega, võimas kaasa tegema igasuguseid rännakuid.

Hobuse valjastamise ja saduldamise alal teatud oskused saavutatud, asub ratsamees hobusega ratsutamisharjutusele. Ka siin on võimatu ruumipuudusel tervet ratsastamiskava üles märkida, juhin vaid tähelepanu mõnedele üksikuile küsimusile.

Sadulasse istumisel ratsanik kontrollib saduldust, sadulavööde kinnitamist, jalgraudade pikkust ja alles siis asub selgaistumisele, mida tuleb täita meil käsitada olevate eeskirjade kohaselt. Sadulasse istumisel on tarvis saada kätte: et hobune seisaks kohal kõigil neljal jalal, et ta ei hüppaks kõrvale, ei keeru-

taks koha peal, ei raiuks tagant üles, ei tormaks ka edasi. Need vead tekivad hobusele siis, kui ratsanik ei oska rahulikult istuda sadulasse ja istudes sadulasse laskuda. Meeles pidada, et järsud tõuked on hobusele valusad ja vastumeelt, mille eest ta tahab hoida kõrvale. Kui aga hobune rahulikult ei taha seista — tuleb teda meelitada, rahustada, ja istumisharjutusi korrata, kuni ta rahulikult seda laseb talitada. Sadulast mahatulek sünnib rahulikult hobust ärritamata.

Villu istak.

Istak on õige siis, ütleb saksa rittmeister von Haugk, kui „kõigepealt nõuame pehmust ja täielist vabadust ning alles siis pöörame tähelepanu teistele nõuetele“. Istumise juures pöörda erilist tähelepanu sellele, et istutakse otse, sest vastasel juhul ei ole raskuse keskpunkt kesk hobuse selga ja seetõttu võivad tulla esile seljapõrutused. Saapa nina hoidmises on kaks arvamist: ühed ütlevad, et saapa nina tuleb hoida ülespoole pöördult — see aga teeb jala puiseks, eriti jalgraudadeta; jala vabalt alla rippudes jääks sääär liiga vedelaks. Kõige õigem on hoida labajalg otse.

Õige.

Vale.

Sõit otsesuunas. Esialgu sõita otsesuunas ja ka sammu. Edaspidine sõidutamisharjutus oleneb hobuse tugevusest, vanadusest jne. Normaalselt arenenud hobusega harjutuste teisel nädalal võiks teostada sõitu

järgmiselt: 10 min. — sammu; 5 min. — traavi; 10 min. — sammu; 5 min. — traavi; jälle sammu. Nii-moodi sõidutada hobust 35—40 min., mille järel puhata. Edaspidiste harjutustega suurendada traavisõidu aega sammusõidu aja arvel. Sõita ringil nööri otsas ei ole soovitatav, sest ratsanik ja hobune õpivad töötama ringil, mille tagajärjel osalt ühekülgus tuleb ilmsiks, osalt ratsanik (eriti algaja) oma istakut rikub, kaaludes kogu aeg ühe külje peale.

Hobuse juhtimine. Esimestest päevadest peale peab ratsanik saavutama täieliku kontakti oma käte ja hobuse suu vahel, nõnda et raud kogu aeg ühetasaselt õrnalt toetuks igemeile. Kui hobune laskub ratsmeile — siis on parim abinõu tagandamine. Ratsmete, sääarte ja kehakallakute koostöö abil juhime hobust. Sääarte töö peab sündima terve säärega, kuid mitte saapa kontsaga. Kontsade ligisurumine eemaldab põlved ja nõrgendab istakut (šlüssi).

Võimlemisharjutused hobusel arendavad ratsanikku ja harjutavad hobust. Toome siinkohal kõige lihtsamad, mis igal hobusel ja iga ratsaniku poolt läbi viidavad: a) käte sirutamine ette, alla, küljele — eesmärgiga, et kõik teised kehaosad jääksid rahulikult endisse seisakusse, eriti jalad; b) sääarte liigutamine ette- ja tahapoole, juhtides tähelepanu sellele, et jalg liiguks ainult altpoolt põlve, mis on võimalik siis, kui põlved hästi hobusele on ligi surutud; d) labajala rõngasliigutused — kõik teised kehaosad püsivad paigal; c) keha pöörded paremale ja vasakule — šlüss jääb kindlaks; f) keha painutamine taha- ja ettepoole; g) põlvede tõstmine ja jala üleviimine üle hobuse kaela.

Hüpe üle madala takistuse.

Hüppamisharjutused viiakse läbi eesmärgiga kõvendada ratsaniku istakut ning arendada hobust, koguni aga ei tohi see harjutus omada iseloomu püüda saavutada rekordilisi kõrgusi (välja arvatud erivõistlustreening). Seepärast kogu töö alus ei tugene takistuse kõrgusele, vaid hüpete arvule, mida hobune ja ratsanik peavad sooritama. Takistuste kõrgus ei tohi olla suur. Jatkub küllalt 25—70 sm. Seejuures ei asetata üksikuid takistusi, vaid pannakse maha terve rida latte, mida võib tõsta teatud kõrgusele. Vahe lattide

vahel võrdub 8—9 sammule. Alul ratsanik sõidab nad läbi maa peale asetatult.

Hüppe juures tuleb jälgida õigeaegset ratsmete järeleandmist ja keha kallakut ettepoole. Esimene on selleks, et hobust suust mitte rebida, teda mitte takistada hüppe ajal ja talle anda võimalusi kaela väljasirutamiseks hüppe juures, teine on ettevalmistuseks päris hüppele.

Kui hobune on rahulikult hüpanud läbi kõik latid ja ei ole avaldanud närvlikkust ja kui ka ratsanik ei ole kaotanud istaku kindlust, võib tõsta ühe lati natukene kõrgemale. Näiteks viimase lati kõrgusele 35 sm. Esimese harjutamiskuu lõpuks peavad ratsanik ja hobune vabalt ja rahulikult sooritama hüppeid kuni 70 sm kõrguseni jalgraudadega ja ilma, hoides alal istaku ja õigesti ratsmetega töötades.

Ratsaniku keha hüppe ajal puusadest kuni põlvedeni ja sealt edasi kuni labajalani peab olema liikumatu. Ei tohi sadulast üles tõusta, ka jalgu ette ajada; sest sääär peab jääma kohale. Enne hüpet — kuni hobuse tõukeni maast tagumiste jalgade abil, et hüpet teostada — hoiab ratsanik oma keha harilikult. Momendil, mil ratsanik tunneb tõuget, kaalub keha õlgadega ettepoole, et mitte hobusest maha jääda. Kui ratsanik tõuke momendil hoiab keha tagasi või annab vähe õlgu ette, siis ta eemaldub sadulast ja pärast hüpet kukub kõige raskusega hobusele selga, mis on lubamatu. Hüpete teostamisel peab ratsanik endas arendama tunnet hobuse tõukemomendi vastu, et hüpet teostada koos.

Hüppeharjutused on väsitavad nii hobusele kui ka ratsanikule, eriti alul. Seepärast peab siin talitama ettevaatlikult. Ei ole soovitatav neid harjutusi viia läbi igapäev. Hüppamisharjutuste teostamise esimesel perioodil tuleb kogu tähelepanu juhtida hüppe tehnikale, takistuste kõrgusi arvesse võtmata. Teisel õppeperioodil — kui ratsastamise üldkavas võetakse läbi pöörete ja traavisõitude harjutusi — hüppetehnikale lisaneb veel juhtimistehnika; ühes sellega püütakse kasvatada ka hobuse painduvust. Harjutusteks võib soovitada 5—6 latti, üles seatud 30—70 sm kõrgusele. Peale nende võib harjutada korvihüpet ja üksikuid takistusi. 3. õppeperioodil, kui galopid, küljendamised, harjutused püssipaukudega jne. läbi võetakse, tuleb ka takistustele hobune viia galopis. Kui hobune seda tegi rahulikult traavisõidul, ei ole sugugi veel kindel, et ta seda teeb ka galopis.

Lähenedes takistusele hakkab hobune kohe lisama kiirust, — ratsanik oma liigutustega ei tohi jääda maha. Peaasi — on tarvis, et hobune hüppaks hooga, s. o. et ta õigel ajal tõuseks üles takistusele, mitte liiga vara ega ka hilja. On tarviline hobuse ja ratsaniku ühine väljaõpe. Kui hobune hakkab tormama takistuse peale, tuleb teda pidada kinni, isegi pöörda tagasi ja pärast mõlemalt poolt takistust hüpata seni, kuni ta rahustub.

Hobuse ja ratsaniku arenemisega hüpete teostamisel hüpatakse üksikuid takistusi ja korvi. Põhimõtted jäävad ikkagi endisteks. Teostades kõrgeid hüppeid tuleb juure veel hüppe arvestuse element. Mida kõrgem on takistus, seda raskem ja keerulisem on hüpet arvestada. Siin ei või loota ainuüksi hobusele. Mida kõrgem on hüpe, seda tugevam on pingutus, seda rohkem koondatud peab olema hobune. Kuid hobune üksi alati ei oska koonduda ja hüpet arvestada. Siin tuleb hobust aidata. Lähenedes takistusele peab saavutama tarviliku kiiruse, et hüpet teostada, kuna takistuse eel koonduda nõnda, et hobune pingutuks ja arvestaks hüpet. See on osavus, mille saavutamiseks peale teadmise on tarvis ka praktikat. Saksa Reitvorschrift 1926. a. näeb ette palju vigu hüppe ajal ning ühes sellega ka nende parandusi. Näiteks vead, mis teeb ratsanik: „Ratsanik jääb hüppel kehaga tahapoole — ülemine kehaosa ette, hobuse lakast kinni võtta; ratsanik kukub enne hüpet ette — kummarduda hüppe ajal; ratsanik kaotab šlüssi — põlved kinni; ratsanik kaotab jalgraud — jalad sügavamalt jalgrauda; ratsanik kergitab kontsad üles — kontsad alla; ratsaniku sääred ei püsi vaigusi — sääär vastu sadulavööd; ratsanik keerab saapaninad välja — saapaninad otse; ratsanik tõstab käed kõrgele või hoiab nad kõvasti enda vastu — käed ette laka sisse; ratsanik tõmbab kätega tagasi — käed ette; ratsanik vahib maha — vaadata kaugele ette üle takistuse; pärast hüpet vahib ratsanik tagasi — silmad ette!“

Teostades ratsastamist lühikese ratsastamise kava järgi hobused ei saa siiski kätte oma täielikku töövoimet, oma täit jõudu. Põhjus on peaaegu alaliselt üks ja seesama: taludes ratsahobune on ikkagi luksuloom ja suuremalt osalt täidab ka „kirikuhobuse“ kohuseid. Teda peetakse paremal toidul, ta on hea kehalt, ilus, kuid rasvane. Niisugune hobune ja tihtipeale ka ratsanik ise ei oma vaba hingamist. Kiiremaid allüüre pikema maa peale ei kannata hobune ega ka mees välja.

Rahulik olekus hingab hobune 8—12 korda minutis, kuna pärast kiiret pikemat jooksmist see tõuseb kuni 130 korrani. Siit näeme, kui suureks teguriks hobuse vastupidavuse juures on kopsud. Vähe on arendada üksi hobuse lihakseid, tarvis on vabastada ka ta hingamine. On soovitatav, kus see on võimalik, et alates kevadest ratsahobustega tehtaks sõitu 40—50 min. asemel kuni 2 tundi korraka.

Iga kaitseliidu ratsanik peab arvestama asjaolu, et vereliste hobuste puudumisel omab meil ratsastamine väga tähtsa koha. Peame meeles, et kui meil puuduvad esimese klassi hüppajad ja kirjooksjad hobused, siis hea hoolitsemise, korraliku ümberkäimise ja otstarbeka ratsastamisega varustame endid tublide ja vastupidavate tööhobustega.

LAGENDIKKUDE RATSANIKUD

KANADA KUULUS RATSAPOLITSEI

Imeheas kuulsuses oma maas on Kanada kuulus kuninglik ratsapolitsei. Ja seda mitte üksi oma maas. Selle politseiasutuse kuulsus on peaaegu sama austatud ja imeteldud kaugel väljaspoolgi Kanada piire. Igas nimetatud politseiasutuse edustajas nähakse õieti palju rohkem kui politseid selle sõna harilikus mõttes. Nii nähakse neis karastatud ja mehetubliduse eeskujusid, kõigutamatu, aga ühtlasi sügavalt humaanseid õiglustunde edustajaid, seaduse pühaduse väsimatuid valvureid selle mõiste kõrgemas mõttes. Umbes kuus aastakümnet on see politseiasutus olnud tegevuses, ja kogu selle aja kestes on ta püsinud visalt oma imelise kuulsuse tasapinnal, elustades endast häid arvamusi jätkuvalt uute tegudega.

Kanada kuninglik ratsapolitsei loodi alul nimega „North West Mounted Police“ a. 1873, ja see loodi hoopis eriliste sihtide jaoks. Kanada idapoolsed maakonnad olid 1867. a. ühinenud ja noore dominiiooni tähelepanu pöördus parajasti laia lääne, mis oli „The Great Lone Land“, suur, üksik maa. Kaks sajangut oli seda laia piirkonda, mis nüüdse Manitoba idapiiridelt ulatub umbes tuhandeis miilides vahetpidamatu lagendikuna kaljumägede veertele, valitsenud Hudson Bay karusnahkade- ja kaubaühing, viisil, nagu üksik ühing seesugust maa-ala võib valitseda: vihates, rõhudes ja hävitades sellele maa-alale tunginud võistlejaid, suhtudes vaenuliselt sinna saabunud maaharijasse, tegemata katset korraldada maad või pidada ülal mingisugust ühiskondlikku asutust. Seisukord oli siiski nii

segavereliste rohkuse kui ka alatasa suuremal määral lääne tungivate valgete uudis-asunikude mõjul muutunud niisuguseks, et kuulus kaubaühing igal juhtumil leidis paremaks loobuda maa valitsemisest ja müüa oma õigus maa üle noorele dominioonile a. 1869.

Võttes vastu nimetatud maa-ala, mis pindalalt vastab paljudele Euroopa riikidele, leidis äsja moodustunud Kanada, (kel muidu oli küllalt probleeme, mida lahendada, selle õige kurvas seisukorras. Indiaanlasi arvesse võtmata oli laial maa-alal kümneid tuhandeid inimesi, suuremalt osalt segaverelisi, prantslaste, šotlaste, inglaste ja indiaanlaste järeltulijaid. Neile liiksaks oli üksikuid väheldasi valgete asundusi, millest suurim oli praeguse Winnepegi aladel Red Riveri ääres, ja erikirikkondade misjonipunkte siin-seal ja rohkearvulisi Hudson Bay ühingu asukohti kogu laial maa-alal. Sõjakad indiaanlased möllasid keskel. Pühvlihärrja segaverelised karjatajad-kütid talitasid samuti. Nende keskel tegutsesid hobusevargad, whisky-kaupmehed ja muud rohkearvulised seiklejad, kelle ainsamaks elatajaks oli kuritöö. Maal ei olnud seadusi, ei korraldatud asutusi ega olnud hingel kaitset rohkem kui varalgi. Rüüstamine oli muutunud elamisabi-nõuks ja mõrtsukatööd ei karistatud. Kuritegelikkust ja korralagedust edendas veel see, et piir ühendriikide vastu oli lahti ja selle üle liikusid kurjategijad hõlpsasti ühele kui ka teisele poolele. Seesugune oli elu. Ühel päeval saabusid Montanast, mis sel ajal oli kuulus oma lõpuni langenud inimolluste poolest, mõned kurjategijad, kaasas kontrabandina sissetoodud whisky,

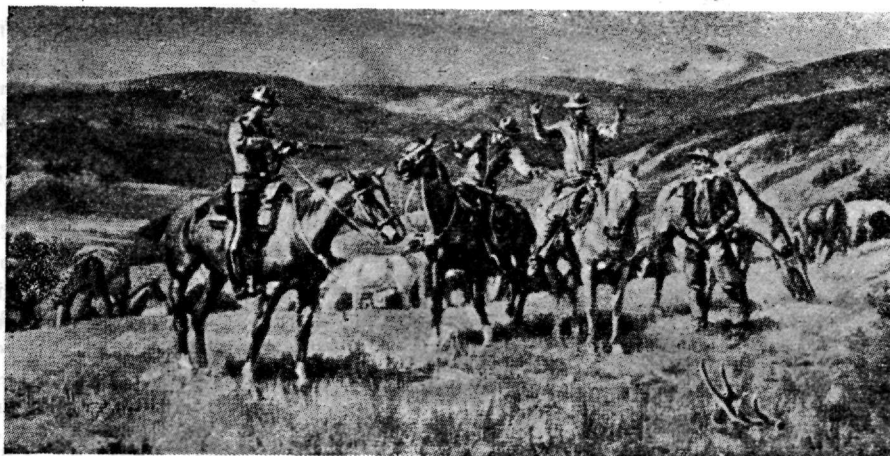
Kanada kartmatud ratsanikud oma kohuse täitmisel, kimbutamas kontrabandiste whisky-vedamisel. Võitlus on äge. Keegi ratsanikest on langenud hobuse seljast, tabatud kontrabandisti kuulist.

Assiniboine-indiaanlaste juure, müüsid vägijoogid punanahkadele, võttes viimaseilt vastu kõike, mida neilt oli võtta. Öhtu saabudes, kui indiaanlased tulivee mõjul joobnult täntsisid, algasid need „valged“ kaupmehed üsna ootamata ja paljalt huvi pärast punanahku laskma, surmates neist nelikümmend ja haavates suurt hulka. Ainult väike rühm indiaanlasi pääsis sellest verisaunast põgenema. Muulgi kombel oli Ühendriikide piiri läheduse tõttu lisatüli. Selle piiri edelapoolel pidasid Ühendriikide sõjaväed viimseid lahinguid indiaanlaste hõimude ja viimase suure indiaanlaste pealiku Sitting Bulli vastu ja nende võitluste surveel põgenes siin-seal indiaanlaste rühmi peitu Kanada poolele, kus nad olid paljude segaduste põhjustajaks.

Rahulise elujärje korraldamine, lugupidamise kasvatamine seaduse vastu selles laialdases, aga õnnetus maas sai North West Mounted Police'i ülesandeks. Selle ülesande täitjaks määrati kolmesajaliikmeline meeskond. See viis, kuidas see väliselt üsna väheulatuslik jõud sumbutas vägijookide sisseveo maasse, kaitses ja valitses indiaanlasi ja segaverelisi ja varjas asunikkude hinge ja vara, on arvatavasti võrdlematu maailma ajaloo.

Ülesanne oleks olnud hoopis läbiviimatu, kui see uus asutus oleks valinud piirist lõunapool asuvate tegetsemise oma eeskujuks ja võtnud maa pärisraha vastu sama eelarvamusliku ja vaenuliku seisukoha, mis oli Ühendriikidele omane. Aga North West Mounted Police'i pealik Mac Leod astus oma politseiõududega punanahkade ja kurjategijate vahele, kaitses indiaanlasi nii vägijookide kui vägivallagi eest. Ja õige lühikese aja kestes oli laialdase maa-ala elanikkude veendumusis petmatuks teadmiseks, et kuritegu on kuritegu selgi juhtumil, kui selle sooritajaks on „valge“, ja et ratsapolitsei poolt sellele järgnev karistus oli ühteviisi mõödapääsmatu ja vääramatu kui surm. Indiaanlased eksisid seaduse vastu ja said vastava karistuse. Aga ühtlasi nad teadsid, et n. ö. valgele mehele mõõdeti kuritöö puhul sama mõõduga. Olude kindlustamist mõjutas määratumalt see usalduslik suhe, mida ratsapolitsei saavutas indiaanlaste keskel oma nimetatud tegevusviisiga. Vaevalt küll kellelgi teisel oleks õnnestunud painutada legendikkude poegi indiaanlasi loobuma rändamisest ja piirduma erilise reservmaaladele, milleks ratsapolitsei võitis nende nõusoleku sellesihiliste lepingutega, mis olid sõlmitud täitsa sõbralikus vaimus. Juba ainult niisuguse oma ülalpidamisega suudeti arvatavalt määral eemal hoida lahkeliide ja tõsiste kokkupõrgete võimalusi indiaanlaste ja parajasti maale asuvate uudisasunikkude vahel.

Sama palju kui õiglustundega mõjutas ratsapolitsei olukorra kindlustamist oma füüsilise heakorraga,

Käed üles!

imekspandava sitkuse ja kartmatusega. Metsikuis ja korralagedais oludes kasvanud inimesi polnud võimalik ainsa käeliigutusega sundida loobuma vanust vaateist ja harjumusist. Omaseadus püüdis mõnikord visalt võimule. Ja siit arenes ohtralt juhtumisi, kus asutuse üksikute liikmete külmaverelisuus, leidlikkus ja nõukus panda juht juhu peale valju katsumise alla. Aga meeskond oli õige õnnelikult valitud; igati neist oli kehaliselt atleet, kogu meeskonna intellektuaalne ja moraalne tasapind haruldaselt kõrge ja kartmatus vankumatu. Sagedasti juhtus, et mõni kurjategija, põgenedes politsei eest otsis kaitset kustki indiaanlaste juurest, olles olnud varemalt häis suhteis punase pealiku. Neil juhtudel ei tarvitanud politsei kurjategija vangistamisel kunagi suuri jõude. Õige sagedasti ja harilikumalt oli asi nii, et kurjategija kannul olev politseinik läks üksi või seltsimehe kaasas, kui seda leidis, kõhklemata indiaanlaste laagrisse, otsis üles tagajätava, kuigi see oleks olnud pealiku enda telgis varjul, haaras mehe kraest ja võttis kaasa, pöörmata vähimatki tähelepanu indiaanlaste võimalikule hetkelisele ärevusele. Ja kui näiteks isemeelik indiaanlaste pealik Pie-a-Pot pahatahtlikult asetus laagrisse — ehitamisel oleva raudtee märgitud liinile, et katkestada ja tööpoolest katkestades ehitustööd, siis tarvitas politsei ainult üht seersanti ja konstaablit, et sundida indiaanlasi oma laagripaigast liikuma. Lakkamata said niisugused mehed kui ka ohvitserid osutada hirmupõlgust ja sitkust, aga just sel teel kasvasid nad valitseda oleva elanikkonna mõistes vaidlematult seisukorra isandaiks.

Need vaprad punakuulised, sinipüksilised ratsanikud ei piiranud siiski oma harrastusi ainult kuritegevuse hävitamise ja korra ülalpidamisega. Huvitavaimaks ja ühtlasi meeldivaimaks küljeks selle politsei ajaloo on see elav osavõtlik harrastus, mida see, peamiselt oma algaegadel, mil asutuse jalaase ei olnud veel sugugi kindel, — toetas ja julgustas igasugust asat püüdu maaharimise kindlustamiseks ja majandusliku elujärje tõstmiseks. Eeskätt asunik, kes alata pidi võitlema algeliste olude raskustega, sai kaitset ei mitte üksi hingele ja varale, vaid ka moraalselt

Salakaubitsejate laager.

julgustust, nõu ja sagedasti abi igapäevasel tööl. Nii hakkas elu Kanada lagendikel kasvama ja edenema. Rahvas kasvas ja majanduslik tegevus muutus mitmekesiseks. Majandusliku tõusuga tekkis üritusi, mis püüdsid tarvitada politseivõimu salaja ja avalikult teatud isiklikes kasudes. Aga need seaduspärase elu valvajakad olid ja püüsid alati täiesti rippumatuna, niihästi kohalikest kui ka muist kõrvalmõjudest majanduslike, poliitiliste, usuliste kui ka töuküsimuste alal, ega ühiskondlik seisukoht mõjutanud rohkem kui ihuvärv ratsanikke suhtumises isikusse. Igaiht koheldi ja käsiteldi ühteviisi. Veel tänapäevgi, mil olud on arenenud igas suhtes täiesti kindlustatud ühiskonna seaduslikes roopais, tundub mõnel viisil eriti Kanada lääneosas siit arenenud suhtumist ratsapolitseisse sealtki poolelt, kust seda ei oskaks oodata. Isegi hulgas, kes muidu ei tunne end julgena ühegi korralvuri ees, aimab loomusunniliselt ratsapolitseis pigemini sõpra kui oma rõhujat. Ja ka rohkem kitsikusse sattunud „jungle gangi“ liige, kui tal ei ole muud südametunnistusel kui et ta on kaabanud kana farmi aiast, kaevanud keeduosa kartuleid farmeri põllust või võtnud midagi muud seesugust, mida ta hinge seespidamiseks sel hetkel paratamatult on tarvitsenud, suhtub tõrkumata ja suurema argusega ratsapolitseisse, teades sealtpoolt leidvat suuremat mõistmist ja õiglustundekohast käsitlemist kui kustki mujalt. Ja nii ongi, et ratsapolitseid usutakse ja teda kuulatakse, ja seda tehakse vaenuta, sest igaihel on teadmine, et ta esi-

meses järjekorras annab nõu ja määrusi ega tegutse silmapilgu lõomavast ja jälle kustuvast korraldusinnust.

Hoopis erisugune on see osa, mida Kanada ratsapolitsei on sooritanud ceskätt Yukoni piirkonnas suure kullaotsimise kestes ja siis jätkuvalt roimade selgitajana, korra ülalpidajana põhjapoolsete pimedate piirkondade raskeis oludes, kus eskimode kõrval liiguvad vaid misjoniseltside jutlustajad, siin-seal uuriusreisijad ja nende kõrval nii ühed kui ka teised õnneotsijad. Sagedasti on kuritegude paljastamine neis kaugeis oludes, kus asi tuleb alles hilja ilmsiks ja jäljed

kipuvad hõlpsasti kaduma, näinud hoopis võimatuks. Paljudel kordadel on ratsapolitseinikud pidanud vahetpidamata jälgima kuritööd kuid, isegi aastaid. Aga harilikult sünnib nii, et politsei, kelle „ratsuks“ on olnud kord vene, kord suusad, kord koer kelguga, viimase ajal ehk ka lennuk, on pöördunud tagasi, otsitav mees kaasas.

Need saavutused, mis on annud ohtralt tänulikku ainet seikluskirjandust loovale meelekujutlusele, on hoidnud ratsapolitsei pea ümber kuni viimase ajani aupaiste, mis on ainulaadiline maailmas.

Aga ei ole valgust varjudet. Aastakümne kestes on ratsapolitsei tegevuspiirkonnaks olnud kogu Kanada. Siis aga ühtlasi, kui selle politseiasutuse nimi muudeti „The Royal Canadian Mounted Police'iks“, pandi ta õlgadele ka maa riikliku politsei raske ja ebatänuilik ülesanne. Riikliku politsei ülesanne on juba iseendast raske ja vastutusrikas. Kui palju keerulisem ja raskem see on maas, kuhu on voolanud kokku mõnikümme erirahvust, kes elavad igaiüks omaette ja tarvitavad omavahelist vaenulikkust teise kahjuks. Nimelt hiljem maale asunud rahvuste keskel, kus kommunism on leidnud oma külvile soodsa maapinna, on väljendatud vaenulikke seisukohti ka ratsapolitsei vastu.

Aga palju see ei ole tumestanud meie ratsanikkude erilist kuulsuskilpi, vaid see hiilgab täies säras. Ja kõrvalseisev erapooletu vaatleja vaatab seda heameelega, sest sealt säravad vastu võimsad ja veetlevad värvid, mis imelikul kombel rahuldavad silma.

Igal aastal mälestame meie vaikselt leinas neid kangelastegusid, mis panid toime meie kanged esivanemad jüriöö! anno 1343. Ehkki kümned tuhanded kangelased tapeti maha selle õudse õõ tagajärjel, tundsid ometi mitmed ja mitmed sajad tuhanded eestlased sel ööl oma südamesse asuvat kustumatut vabaduse iha.

Tänases „Kaitse Kodu!“ numbris avaldame kaks peatükki A. Saali jutustusest „Hilda“ (vastilmunud uus trükk), milles meie vanema põlve kirjanik valgustab 1343. a. jüriöö sündmusi ajaloo tõelistel andmetel.

Tondiloss ei olnud sügisest juhtumisest saadik mitte enam rahvale kardetav. Aegamööda vaibusid jutud inimeste kadumisest ja igamees võis jälle käia julgesti kardetavaist lossivaremeist mööda niihästi öösi kui ka päeval. Endine hirm oli lõpnud ja endine tontide hulkumine tondilossis kadunud. Kõik näis olevat jäänud vaikseks. Siiski aga valitses seal mõnikord ka iseäralik elu.

Ilusad kevadeilmad olid kestnud ainult mõne päeva ning siis jätnud jürikuu tujudele täie voli. Iseäranis oli jüripäeva eel torm nagu vangist vallale pääsnud ja ei väsinud päevase möllamisega veel ära, vaid hulas ka öö otsa tagant järele. Pilvis kuuta taevas tegi öö nii pimedaks, nagu oleks sügis käes. Metsapuud paindusid tuules madalale ja mõnigi vana tugev tüvi, mis tormidele kindlalt vastu pannud aastakümnete ja -sadade kestes, nõrkus looduse väega võideldes ning laskis oma ilusa krooni pragimal maha kukkuda. Näis, nagu oleks torm kõik tondid täna oma peidupaigast välja hirmutanud, sest peagu iga pöösa varjul tondilossi lähedal liikus musti inimesekogusid, kes kadusid tondilossi müüride vahele. Ka üleval varemtemüüridel oli inimesekogusid liikumas, kust tuulehoogude vahel tasane jutukõmingsi maha ulatus.

— Kas rahvas on koos? küsis üks hääl.

— Kogunevad praegu, vastas teine.

— Ega meid siin ometi keegi luura?

— Niisugusel ööl, kus tondidki ulu alt välja ei julge tulla, ei või keegi olla luuramas!

— Aga Harjumaalt ei ole veel sõnumik tagasi tulnud?

— Ei ole veel.

— Nüüd on juba aeg käes — kus ta peaks olema?

— Võib olla, et ta ei tulegi. Sest niipea kui kõik valmis ja terve Harjumaa sellest osa võtab, antakse meile märku.

— Kuidaviisi?

— Raiesmiku kingu peal süüdatakse vana Pajamäe hurtsik põlema. Selle leegid annavad kaugele pealehakkamise märku, sest öö on pime kui kott ja kannab tulekuma üle maa laiali.

— Kas seda märguandmist igalpool teatakse?

— Ma olen käinud perest peresse ja külast külasse kõik vallad läbi ja kannud sõnumi laiali. Kõik on

valmis, niipea kui tulekuma hakkab taevaserva valgustama.

— Siis tuleb see otsustav silmapilk, mil meie rahvas kas oma vabaduse kätte saab või ta lootusetult hauda kannab. Teist teed ei ole ega jää muud nõu üle. Seda peame oma meestele kõvasti südame peale panema, et nad ei kaotaks julgust ning selle läbi meie tervet ettevõtet ei laseks minna nurja.

— Aga üks peab siia ometi jääma valvama, kas tulekuma on näha?

— See on õige! Jää sina siia, ma tahan mehed all kõik kokku koguda ja neile veel asja tõsidust ette panna. Teata aga meile kohe, kui midagi on näha.

Sellega jäi kõik vait. Tuul kohas endist viisi ja tõi vihma ühes, ning inimestekogud kadusid all müüride vahele. — — — — —

Selsamal ajal istus üleval mõisamaja suures heledasti valgustatud saalis hulk rüütleid pidulauas kalli marjaviina pudelite taga. Kõik olid rõõmsas tujus ja kõnelesid läbisegamini suure häälega naerdes. Noored ülemeelsed rüütlid jutustasid üksteisele, kuidas nad oma talupoegade käest kümnesmaksu sisse ajavad ning sealjuures maksu toojaid tüssavad. Kõik naersid selle peale, kui keegi teadis jälle midagi uudist öelda.

Selles meeste seltskonnas oli ainus naisterahvas Hilda, kes oma isa võõraid pidi talitama ja sealjuures külaliste kõnesid kuulma. Ta kõrvad huugasid ammu juba nii, et parem oleks pugenud maa alla kui kuulatud niisugust kära.

— Noh, Hildakene, hüüdis Viljandi komtuur naerdes, kui see temast mööda läks, kas pole kena ja lõbus jutt, miks sa ei taha ka meie seltsis viibida? Istu siia, ja ma tahan sulle kohe naljakaid juhtumusi jutustada, nii et sinu alatine peavalu kaob jäävalt.

— Mina ei taha niisuguseid lugusid kuulda, neid ei kuula keegi naisterahvas, vastas Hilda külmalt ja tahtis ära minna.

— Oh sa rumal, ärähellitatud ematütar, ütles komtuur ja haaris piiga käest kinni. Viljandis mõistavad ka sinuvanused piigad väga hästi juba töörahva jaoks piitsa tarvitada — ja seal on koguni teine kord

kui siin, kus igamees omapead tantsib ja lossipreili neid veel inimeste sekka loeb.

Hilda kiskus enese komtuuri käest lahti ja vaatas ähvardava näoga temale otsa. See naeris selle üle südamest.

— Piitsa tarvõtamine ei ole kunst, seda võivad ka need teha, kes siia maale ise piitsa saanud, rääkis piiga põlgusega. Mõtelge selle peale, et teie oma ülekohtuse vaevamisega vaesed inimesed vihale olete ärritanud, kes seda ka kätte võivad maksa, kui kannatus katkeb. Mis saab siis?

— Ahahah, naeris komtuur südamest, koer maksab kätte, kui ta peremehe käest saab piitsa, ja hobune koorma ees hakkab oma ajaja vastu mässama!

— Mis valgus see seal peaks olema? küsis keegi pidulistest komtuuri jutu vahele ja vaatas ise aknast välja.

Kõik vaatasid akna poole. Kaugel pimedas taeva all valendas midagi iseäralikku.

— Talupojad, sai lossihärra kõige enne suure ehmatus järele sõna suust. Mis on teile pähe tulnud, kes on teile luba annud oma härra majasse tungida? Andke silmapilk vastust, ehk muidu lasen ma teid surnuks peksta.

— See ähvardus ei hirmuta meid mitte, vastas üks tugev hää sissetungijate seast, teie võimus on murtud, teie valitsus on langenud, nüüd tahame ka meie kord peremehed olla, teie olete juba küllalt kaua meid piinanud — andke endid heaga alla!

— Teie olete hulluks läinud, hüüdis lossihärra. Kes oleks seda enne näinud, et orjad lähevad oma isandate vastu nii häbematuks? Sõjariistad kätte ja raiuge maha need lurjused, kisendas ta tulises vihas oma rüütlite poole.

— Pidage, mitte ükski ei liigu paigast, kel elu on armas, vastas kõneleja oma kätt palja mõõgaga üles tõstes. Sina, lossihärra, pead seda ülekohtuks, kui vaese rahva kannatus sinu ja su soo vastu katkeb —

Sõja bilanss.

— Vististi on läinud mõni vilets orja hurtsik põlema. Kahju, et see on nii kaugel, muidu võiks seda nalja vaatama minna.

— See oleks tõepoolest naljakas, rääkis komtuur rõõmsas tujus. Midagi ei ole lõbusam kui näha neid kohkunud orjakogusid, kes meeletult kui poolhullud tule ümber tantsivad ja oma räbalaid tulest välja kisivad. Sakalamaal olen ma teinud oma külalistele seda nalja ja põlema pannud paar töörahva hurtsikut. Oh, see oli niisugune nali, nagu ma oma elus paremat enam ei ole näinud. Raske unega, nagu nad laiskvorstid juba oma loomu poolest on, ei ärge nad enne, kui tuli hakkas juba kõrvetama. Aga siis oli jooksmist ja karjumist, et kas või naera lõhki.

Kõik naersid ühes. Hilda kuulis seda naeru, see käis talle südamesse, ta läks ära sellest seltskonnast, kus jalgadega sõtkuti inimlikke tundmusi.

Naer pole veel lõpnu, kui äkisti eeskojas on kuulda kolinat ja mürinat. Saali ukseid lähevad lahti ja hulk mehi kaetud nägudega tungib sisse. Kõigil on sõjariistad käes — kirved, hangud, labidad, noad.

Rõõmus prassijate seltskond ehmus. Keegi ei teadnud, mis see peab tähendama. Oli see mõne naljahamba kuri nali või tõsi?

ütle mulle, kus on vana vapper Mando, kus on tema poeg Viboane, kus on ta naine Vamba, kus on su tütre kasvataja lossieit, kus on tema poeg Armik? Kosta mulle! Kes on nad hirmsa näljasurma kätte tondilossi saatnud?

Lossihärra oli selle kõne üle kohmetanud, siis pääsis ta hirmus viha sõnades lahti.

— Vilets ori, kuidas julged sa niisuguseid sõnu oma suhu võtta ja minu käest otsust nõuda? Kes on sulle luba annud tondilossi saladustesse puutuda — kas sa ei tea, see maksab su elu! Mu ausad rüütlid, võtke need varesenäod kinni ja pekske nad surnuks! Kus on ometi mu Gosvin, et ta ei ole niisuguste järele paremini valvanud? Ka tema peab mu viha tunda saama.

— Asjatu ähvardus, ütles kõneleja rahuga, ta on oma palga kätte saanud, nüüd on kord sinu käes! Hukatud inimeste vaimud on saanud sinu kättemaksjaiks. Vaata siia, kas sa seda nägu veel tunnud?

Nende sõnadega tõmbas ta oma näokatte eest ära. Ta näoarm oli heleda tule valgusel selgesti näha.

— Armik, hüüdsid lossihärra ja Viljandi komtuur peagu ühel häälel.

— Ahaa, teie värisete juba — mispäras? küsis

Armik ähvardades. Teie olete mõistnud Armiku tondilossis surma — ta luudki olid juba teie teada kõdunenud — aga nüüd on ta teie ees ja nõuab aru oma süüta hukkamõistmise üle. Minu kohus on ruttu mõistetud! Andke endid alla, teie jaoks on tehtud tondilossi ruumid tühjaks — vastupanemine on asjata. Vaata selle tulekuma poole, see on märgiks, et praegusel silmapilgul tervel maal lüüakse rüütliid maha ja nende lossid põletatakse. Vaata, kuidas siin ja seal silmapiiril tõusevad uued tulekumad ja iga silmapilguga nende arv veel kasvab ja paistus läheb suuremaks. — Näed? Tee ruttu, meie ei taha kõige hilisemad olla.

Tõepoolest olid hakanud mitmes paigas tuleleegid paistma ning pimedad õõ teinud valgeks. Piduliste purjus pead läksid korruga selgeks ja hirm võitis julguse.

— Haa, see on ju päris põrguvärk, ütles lossihärra välja vaadates, ja seda julged sa ise rääkida. Nurjatu sulane!

— Meie ei taha oma vaenlastele kätte maksa, ilma et nad teaksid, mis eest see on; ei, nad peavad teadma, mispärast nad peavad oma inetu elu välja õhkama. Kas annate endid heaga alla?

Vastuse asemel tormas lossihärra, kes lähemast varnast möõga kätte oli saanud, Armiku kallale. Kõik rüütliid tegid sedasama, nii et tore pidusaal silmapilk muudeti hirmsaks sõjaplatsiks. Viha ja meeleheide andsid mõlemal pool lõpmata vaimustust, nii et mõlemalt poolt võideldi surmapõlgusega. Juba lamasis mitmed võitlejad põrandal oma veres, kui tuba hakkas korruga valgeks minema.

— Loss põleb, hüüdis Armik. Tagasi, mehed, enne kui tee on eest kinni. Väljas peame valvama, et siit keegi ei pääse! Üksi Hilda-preili elu peate teie hoidma.

See uus sündmus lõpetas võitlemise silmapilguks. Tuli ei lase enesega naljatada, tema eest peab iga hing ennast päästma. Selle läbi muutus sõda ka kohe korratuks edasi-tagasi jooksmiseks ning igamees katsus ennast päästa. Aga kuhu pidid põgenejad minema? Kes pääsis tulesurmast, see jooksis varitsetjate kätte, kes piirasid lossi.

Nüüd alles hakkas hädaoht oma täies suuruses piduliste silma paistma. Meelt heites tormasid nad põlevast majast välja ja katsusid enestele vaenlastest teed läbi raiuda, aga langesid. Üksi lossihärral Viljandi komtuuriga läks korda põgeneda — kõik teised tehti külmaks. Ka nemad ei oleks muidu pääsnud, kui nad mitte enestele saalis langenud eestlaste riideid poleks selga ajanud ning sel kombel tundmatult vastaste ridadest keelmata läbi saanud.

Neli kuningat.

Jüripäev oli tervele Harjumaa rahvale suur pidupäev. Vanad ja noored, mehed ja naised, noormehed ja piigad tulid kokku võidupidu pühitsema. Piirita rõõmulaine käis vägevasti üle kallaste ning viskas kõik tuleviku mured unustuse nurka. Vali orduvalitsus oli maha raputatud ja orjama harjunud õlad tundsid oma koorma korruga olevat kadunud. Rahvas oli rõõmus kui vangist pääsnud lind, kui kurja võõrasema valitsuse alt lahti saanud poisike, kui kauaigatsetud armukest leidev noormees: ta astus ju kaua aja järele kord oma jalgel esimesi astes.

Rõõmupidu juures aga ei unustatud ka mitte kõige tarvilisemat asja — noort priiust enesele pidada. Võit andis julgust ja vaimustust siamaale kordaläinud asja lõpuni edasi ajada. Selleks oli aga eestvedajat — kuningat — vaja. See mõte oli rahva seas varsti laiali laotatud ning kuninga valimine järgmisele päevale määratud.

Järgmine päev tõi eesti rahvale esimesed kunin-

gad, kes aga paraku ka viimseteks on jäänud. Et rahvas mitte ei suutnud ühte paika kokku tulla, vaid neljas kohas valimisele kogunes, siis andis see ühel päeval neli kuningat, sest iga maakonna rahvas valis ise oma tahtmise järele.

Paar päeva peale kuningate valimist tuli terve Harjumaa rahvas Raiesmiku küla vainule kokku. Kõrgemal kingul seisid lugematu rahvahulga keskel kolm sirget meest keskmisses vanaduses. Kaugele särasid kuldsed neukroonid, mis ehtisid nende päid. Kirjud mantlid olid neil seljas, kullaga läbikoetud võõd võõl ja jalas kõrisesid kullatud kannused. Kõik ümberolijad vaatasid uhkusega nende peale — need olid nende kuningad.

Üks puudus veel, teda oodati.

— Sealt ta tulebki, ütles üks kuningas ja näitas käega keskhoimiku poole. Kõikide silmad pöördusid kae järele.

Õige. Sealt tuli, veel uhkemas ja säravamas mundris kui teised kolm, neljas kuningas suure rahvahulga saatel.

— Viboane, tere tulemast, Viboane! hüüdis rahvahulk.

— Tänu lahkuse eest, mu sõbrad, vastas Viboane ringi vaadates, ning astus siis edasi kuningate poole, kelledel ta sõbralikult kätt pigistas.

Kui rahva esimene uudishimuline kõnelemine ja rõõmuhõiskamine oma nelja kuningat nähes vaiksemaks oli jäänud, astus Viboane kõrgemale kohale ja rääkis valju, kaugele kuuldava häälega:

— Kallid sugulased ja sõbrad! Hirmus töö on tehtud — meie valjude ülemate luude kallal kaiklevad kaarnad, suitsvad tuhahunnikud näitavad meile nende uhkete losside asemeid — meie oleme vabad! Meie oleme veriselt oma priiuse ostnud — aga veri ihkab vere hinda. Suitsev tuhk kisendab kaevates meie peale, külmad rüütliid kehad karjuvad kättemaksmist; ma usun, enne kui päike oma teelt pöörab tagasi lõuna poole ning ehapiiga ja koidupeu kokku laseb tulla igavest noorpõlve-armastuse õndsust maitsma, tulevad langenute sugulased raudmehed mere tagant meie peale. Mehed, olge te noored või vanad, heitkem kokku ja ehitagem neile elav meestemüür ette, kus sees elab meie kuulsate esivanemate vaprus noorendatud näol. Meie seisame praegu tee peal, millel on kaks otsa. Ühes otsas hiilgab võit, kadunud priiuse meile ja tulevatele põlvedele — teises otsas sügav orjapõlveorg, mis matab meie lühikese priiuse igavese orjapõlve kolleda ööga. Seal on meie noore lootuse koidu haigutav haud.

— See haud ei tohi meid mitte neelda, rääkis üks vanem kuningas vahele.

— Seepärast oleme enestele valinud kuningad, hüüdis Armik, kes rahva keskest Viboane kõnet oli kuulnud. Nemand peavad kui valgustavad tähed sõjapimeduses meie eel käima, nad peavad meid soojendama kui selge päike sinisel taevavõlvil meie esivanemate vaimuga. Käige eel, kõrged kuningad, viige meid tulest ja veest läbi, kui aga võit on teie teede kõrge siht, siis tuleme meie järele ja võitleme, kuni oma võidumäele jõuame või viimse meheni langeme. Üksik mees võib ainult siis elada ja vaba olla, kui rahvas elab ja on vaba. Seepärast on võitlemine iga üksiku mehe kohus ja praegu alatud teel ei ole seisumajäämine enam võimalik. Langenud rüütliid sõbrad ja sugulased ei jäta meid tõesti mitte puutumata.

— Armiku sõnad on õiged, hüüdis Viboane jälle tugeva häälega. Armsad sõbrad, lubage, ma ütlen, meie ei ole oma asja mitte kõige paremini teinud, et me valisime enestele neli kuningat korruga. Üksainus peab meie kuningas olema. Nelja mehe mõtted võivad hõlpsasti lahku minna — üksainus mees peab meid juhatama ja käskima. Mina võtsin selle au ainult seepärast vastu, et ei tahtnud oma sõprade soovi mitte

*Kuulitõukaja — mehe kehailu ideaalne saavutis.
Saksa spordiõpetaja S. Dietrich.*

täitmata jätta. Aga ma tean, nad ei või nüüd enam minu üle pahandada, kui ma siinsamas teie kõikide ees oma krooni ja ameti nende kätte annan, kes vanemad, targemad ja vapramad on kui mina. Mina ei igatse mitte enese au, vaid oma rahva head käekäiku, teie kõikide vabadust. Ma tunnen, et mina selle ameti kohta olen veel liiga noor — seda aukrooni peab kandma mees, kes selle on ära teeninud. Pealegi on see arv ka liiga suur.

Selle peale tuli elav läbirääkimine ja vaidlemine. Paljud olid Viboanega nõus, paljud aga ka vastu. Ühe kuningaga oleksid kõik muidu rahul olnud, aga kes pidi see üks olema? Iga seltskond tahtis üksi seda meest kuningaks, kelle tema oli valinud.

— Lapsed ja sõbrad! kõneles siis keegi vanake oma nõrga häälega, teie näete, et igauks armastab oma kuningat ja ainult teda tahab oma ülemaks. Ärge tehkem asjata tüli! Kui siin nii mitmeid vapraid rahvapoegi selle läbi haavatakse, et nende tahtmine on läinud luhta, siis võib see tuua meile kahju. Nemad ei võta enam meie rahva asjast nii suure soojusega osa, nagu seda hädasti tarvis. Jätame seepärast kõik nii, kuidas rahvas ise on teinud. Oleksime tulnud valimiseks kõik kokku, siis oleksime muidugi valinud ühe. Olgu nüüd nii, kuidas ta on. Kui neli meest ilusti kokku hoiavad, siis võivad nad rohkem teha kui üks mees. Neljal mehel on ikka nelja mehe

nõu ja jõud. Jää siis ka sina, Viboane, ikka veel sellesse ametisse, kuhu rahvas sinu valinud. Meil ei ole praegu ainustki meest ülearu, palju enam oleks meil veel abi tarvis.

Rahvas kiitis targa vanamehe sõnu.

Viboane aga võttis oma kuningliku krooni peast ja pakkus seda vanakesele.

— Võta see kroon; mis ma olen öelnud, sellest ma ei tagane, ütles ta pühalikult. Ma tunnen, et ma pole seda au väärt, mis mu kallid suguvennad mulle sellega on teinud. Ma tahan igaviisi oma vaest isamaad teenida, aga kuninga au ei võta ma mitte vastu. Ma usun, see kroon ehiks sinu hõbevalgeid juukseid paremini kui minu noorusest valkjat pead. See kuld sünnib su pea hõbedaga väga hästi kokku. Võta see ehe enese kätte.

— Ei, Viboane, minu vana pea ei jaksa enam rasket kulda kanda. Ma tunnen oma vanus kontides juba surma väsimust, kuhu praeguse silmapilgu kõrge valmistus üürikeseks ajaks oma kosutust on toonud. See lõpeb pea, ja siis on kõik otsas. Krooni peab see kandma, kelle pead tema raskus veel maha ei rõhu.

— Siis võtku keegi noorem mees ta oma pähe, ütles Viboane liigutusega. Et teie, mu armsad, seepärast mu üle mitte ei pahandaks, siis tahan ma teile kohe öelda, mis toimetuse ma enese peale tahan võtta.

Ta peatus vähe. Rahvahulk vaatas oodates tema peale.

— Meie oma jõuga ometi vaenlasega valmis ei saa, algas ta. Meie peame otsima enestele võõrast abi.

— Kust? küsiti mitmelt poelt korraga.

— Meil on põhjamere taga sugulased soomlased, seletas Viboane. Neid peame meie enestele appi paluma.

— Kas nad tulevad aga? küsis vanake.

— See oleks ilus, see on hea nõu, hüüdsid kuningad.

— Meie saadikud peavad Åbo linna vanema Nikolaus Soni juure minema ja meie asja ilusasti talle ette panema, seletas Viboane. Meie peame teatama, et meie Harjumaal tapsime kõik saksad seepärast ära, et nad meie rahvast hirmsasti on vaevanud, piinanud ja peksnud ning et meie ei saa oma raskest tööst mitte igapäevast leibagi, et kõige suurem häda meid on sundinud nende valitsust oma õlgadelt maha raputama ja ülekohtu kätte maksma.

— Kui Åbo linna vanem aga seda kuulda ei võta, mis siis?

— Siis lubame talle head palka — töötame temale head maksu, kui ta meid aga kaitseb meie kõige suuremate vaenlaste eest.

— Seda peame küll tegema. Aga kes võtab selle suure asjatoimetuse oma hoolde?

— Mina, kostis Viboane rahuliselt.

Kaua kestis rõõmuhüüd selle peale.

— Selleks on mul aga tarvis laevakest ja mõnd julget seltsimeest, rääkis Viboane edasi, kui rahva rõõmukisa oli vaikinud. Asi on rutuline, abi pea tarvis, ma tahan veel täna õhtul teele minna. Kui pime käes, siis ei või enam aega viita. Päevalgel võib meid merel näha ja meie plaanist liiga ruttu aru saada. Teie aga, ausad kuningad, võtke kohe malev kokku ja minge Tallinna alla, enne kui sealt sõjavägi maale saab tulla meid karistama.

Viboane nõu kiideti igalpool heaks. Tema asemele valiti üks vanem neljandaks kuningaks ning rutati siis kuningate juhatusel kiiresti sõja vastu valmistama.

Oma ustavaid kaastöölisi hindab „Kaitse Kodu!“ vääriliselt.

Rida väärtuslikke auhindu tellimiste kogujale.

„Kaitse Kodu!“ lugejate arvu kiire kasvamine on olnud suurelt osalt ka nende kaastöölise teene, kes nobedate mesilastena „Kaitse Kodu!“ uusi tellijaid juure on kannud. Väga suur ülesanne on lasunud siin kaitseleitud malevate instruktoritel ja sekretäridel, kellel on tihedaid kokkupuutumisi kaitseleitud liikmetega ja kelledest väga paljud on võtnud enda peale ülesande „Kaitse Kodu!“ uusi tellijaid juure koguda.

Et nende kaastöölise vaeva tasuda ja neid ergutada edaspidisele tööle, „Kaitse Kodu!“ talituse poolt määrati esimesele kahele malevate instruktoritest ja sekretäridest, kes 1. aprilliks s. a. kõige enam „Kaitse Kodu!“ tellimisi koguvad, rahalised auhinnad: esimesele 100 krooni ja teisele 50 krooni sularahas. Võitjad ja võistluse tagajärjed on toodud siinsamas eraldi. Edasi annetati neljale virgale kaastöölisele, kes igasugusest tasust „Kaitse Kodu!“

kasuks lahti ütlesid, F. N. brovningud (kal. 6,5) ühes hõbeplaadiga, millele graveeritud pühendus.

„Kaitse Kodu!“ tänab kõiki kaastöölisi tehtud töö eest, avaldades lootust, et nad ka edaspidi meie ühise ajakirja levitamisele kaasa aitavad.

Esimese auhinna Kr. 100.— võitis Võrumaa maleva sekretär E. Kalekaur, teise auhinna Kr. 50.— Narva maleva instruktor N. Kütt.

Alltoodud tabel annab ülevaate tellimise kogumise tulemuste kohta instruktorite ja sekretäride poolt.

Eduard Kalekaur. Võrumaa maleva sekretär, „Kaitse Kodu!“ agaram levitaja.

N i m i	Malev	Tellimiste üldarv
E. Kalekaur — sekretär . . .	Võrumaa	66
N. Kütt — instruktor . . .	Narva	56
G. Sikk — „ . . .	Võrumaa	54
O. Ilves — „ . . .	Petseri	43
H. Silber — „ . . .	Tallinna	39
E. Kull — sekretär . . .	Tartumaa	35
G. Muikmann — instruktor	Pärnumaa	31
V. Vanatoa — sekretär . . .	Pärnu	30
E. Reitkam — instruktor. . .	Järva	27
A. Kalussen — „ . . .	Tartumaa	23
N. Rea — „ . . .	Võrumaa	21
R. Laane — sekretär. . . .	Järva	20
P. Onno — instruktor . . .	Võrumaa	
M. Kangur — „ . . .	Narva	
A. Tiimus — sekretär . . .	Virumaa	
J. Lüüde — instruktor . . .	Järva	
J. Kase — „ . . .	Tartu	
O. Kalikorm — „ . . .	Viru	
R. Tarik — „ . . .	Harju	
H. Tähe — sekretär . . .	Tallinna	
R. Vaabel — instruktor . . .	Saaremaa	
A. Laur — „ . . .	Pärnumaa	
K. Lind — „ . . .	Harju	
I. Teksal — „ . . .	Viru	
E. Sock — „ . . .	Valga	
A. Karukäpp — „ . . .	Viru	
R. Sütt — „ . . .	Tartumaa	
J. Linnas — „ . . .	Lääne	
R. Kivimägi — sekretär . . .	Valga	
A. Kuskov — „ . . .	Saaremaa	
P. Lilienblatt — instruktor	Pärnumaa	
E. Kask — instruktor . . .	Tallinna	
A. Brakel — sekretär . . .	Harju	
K. Onemar — „ . . .	Lääne	
J. Adamson — „ . . .	Sakalamaa	
E. Saks — „ . . .	Narva	
Kokku 642		

F. N. brovningu võitsid:

J. Sepp, Valga, Lai t. 7, Fr. Köster, Tartu, Vene t. 2,
O. Ilves, Petseri, k.-l. maleva staap, C. Rotberg,
Valga, Petseri t. 2.

Ägedamaid kaitselahinguid

(„Kaitse Kodu“ nr. nr. 8, 10, 12 ja 14 järg)

„Kaitse Kodu“ nr. nr. 10 ja 12 avaldatud lahing-ülesannete parimaid lahendusi on saanud ja omandavad preemiad:

3. ülesanne — II preemia 5 krooni — Bernhard Kaasik, Narva malevast; III preemia 3 krooni — pealik Richard Bunder, Tartumaa maleva Pala komp. Assikvere rühma pealik.

5. ülesanne — I preemia 10 krooni — leitn. Kost, Pärnumaa malevast, II preemia 5 krooni — n.-leitn. Kull Tallinna maleva suurtükiväe divisjonist.

7. ülesanne — II preemia 5 krooni — B. Kaasik, Narva malevast, III preemia 3 krooni — R. Bunder, Tartumaa malevast.

8. ülesanne — I preemia 10 krooni — „Rea-malevlane Kusti“, III preemia 3 krooni — R. Bunder, Tartumaa malevast.

9. ülesanne — II preemia 5 krooni — „Reserv-pioneer“.

30. augustil enne päikese lõusu taanduvad meie lahingeelpostid

Lahingeelpostidelt lainetena kostev lahingkära äratas vastupanupositsioonil kogu meeskonna, kes pärast öist pinevat kaevumistööd oli saanud vaevalt uinuda. Koidab. Veel üürige aega ja päike saadab oma kiired üle uinuva looduse, pannes teda uuesti ärkama. Orge ja madalamaid kohti katab valge udu-linik. Veel võivad lahinguks ettevalmistuvad väed liikuda, ilma et vaenlase vaatleja silm neid kaugelt tähele paneks. Rännakul olevad väeosad ruttavad, et ühes päikesevalgusega mitte saada üllatatud õhuvaenlaselt. Kõik ootavad pinevusega lahingu algust. Kas olen ka vapper sõjamees, küsib eneselt mõnigi hommikusest niiskusest lödisev noorsõdur. Teiste kaasvõitlejate mõtted viibivad kodus naise, laste, vanemate ja omaste juures, kelle kaitseks nad on haaranud relva. Kas peab meie kodumaa punaste poolt paljaks röövutama, kas peame saama kommuuna orjadeks? Ei, ei ialgi!... Nii rändasid mõtted, kui lõhkesid esimesed mürsud õhku läbistades.

Lahingkära julgestuspositsioonilt äratas kompanii-peakliku kapten Hirdi. Pärast lühikest telefonikõnet lahingeelpostiga ta ruttas välja järele vaatama, mis on „lahti“. — „Härra kapten, lahingeelpostilt veski juures teatati, et punased tungivad peale kogu kompanii rindel; lahingeelpostid tulevad tagasi vastupanu-posit-sioonile. Veski juures lasti üles punaseid rakette.“ Nende sõnadega võttis vastu sidepealik kapral Kirš rahulikult tuppa astuva kompaniipeakliku. „Jah, rakette on tähele pannud meie patarei vaatleja ning avanud

tule julgestuspositsiooni ette. Meie suurtükivägi on osav, ta ei lase kunagi mööda juhust, et oma vendi, jalaväeosi, tabava tulega toetada,“ tähendab kompanii-peaklik, „kuigi arvult ja materjali rohkuselt on vaenlased meist üle, nagu vabadussõjaski, jäävad nad vaimustuselt, väljaõppelt ja kohusetundelt meist kaugele maha.“

Pealetungiva vaenlasega julgestuspositsioonil võit-luse lõpetanud, taanduvad meie lahingeelpostid. Hommikune udu Pedja oja sängis kergendab neil vaen-lasest lahti kiskuda. Samm-sammult kiirel käigul tulevad jaod vastupanu-posit-sioonile. Meie patarei ja ras-keed kuulip. oma hävitava tulega toetavad lahingeel-posti ja hoiavad tagasi vaenlase pealetungi tempo.

Lahingeelpostid taanduvad üle Pedja oja.

Lahing veski juures

8. ülesande lahendus („Kaitse Kodu“ nr. 12, lk. 297).

Kell 0500 sai kapral Lilleberg jaopeaklikult käsu asuda k.-k. jao tagavara-toimkonnaga veski juure kaitsele, kuni kuulip. tegevtoimkonnaga on üle Pedja oja läinud ja üksiku maja taha kadunud.

Välgukiirusega lendas kapral Lillebergi peast läbi mõte: mul on ülesandeks kergendada k.-k. tegevtoimkonnale positsioonilt lahkuda. Kogu jaoga korraga taandudes ruttaks vaenlane meie kannul ja sünnitaks üle Pedja oja minns meile kaotusi.

Mis pean ma tegema?

Ta heidab pilgu tagasi ja näeb — veski juures jõe orus on udu, vaevalt on sealt näha vaenlast; kõrgemale veskisse ronida on aja kaotus. Praegustel kohtadel on mehed kaevunud ja maastikuga tuttavad. Ta otsustab jääda senisele seisukohale ja siit oma ülesande täita. Teatab sellest jaopeaklikule, kes tehtud otsuse kiidab heaks. (Sel juhul, kui udu poleks olnud, kapral Lillebergil oleks olnud otstarbekohasem tagavara-toimkonnaga asuda laskekohtadele veski juures ja sealt tulega toetada k.-k. positsioonilt lahkumist. Kapral Lillebergi meeskonna asumist laskekohtadele veski juure oleks toetanud oma seniselt positsioonilt kerge-kuulip. ja nii oleks jagu lahingeelpostilt oma seisukohalt lahkunud järkjärgult).

Kapral Lilleberg annab oma meestele tule-ülesanded:

malevlane Lossmann, asub kaevikus teetäidendist paremal pool, — tulistada kõrg. 90,5 alla tilkuvaid punaseid ning paremal pool teed edasi hiilivaid vaenlasi;

malevlane Raavik, asub ml. Käärikust vasakul, — tulistada vaenlast, kes tungib edasi tee parempoolsemat kraavi mööda;

malevlane Känd, asub teetäidendist vasakul pool, — nottida maha punased, kes tungivad edasi teekraavi mööda vasakul pool teed;

malevlane Unt, asub ml. Kändist vasakul, — tulistada vaenlast, kes tungib edasi vasakul pool teed. Kapral Lilleberg jääb ise paremale poole teed, et tulistada kõrg. 90,5 veski poole hüppavaid punaseid. „Meid on vähe, aeg lühike — seepärast tuli olgu kiire ja tabav. Teil on nüüd võimalus tappa punaseid,“ nende sõnadega lõpetab kapral Lilleberg oma käsu meestele.

Kaotusteta lahkub jaopealik Jugar k.-k. tegevtoimkonnaga oma öiselt seisukohalt. Veski juures teatab ta vaenlase tegevusest ja lahingeelposti taandumisest telefoniga kompaniipealikule ja käsib telefonistidel olla valmis aparaadi mahavõtmiseks, milleks nad saavad käsu kapr. Lillebergilt.

K.-k. tegevtoimkond on jõudnud üle silla üksiku maja juure. Nüüd annab kapral Lilleberg oma meestele käsu: „Algame taandumist, liikuda hüpetena teekraavi mööda kahel pool teed. Oja talu juures peatume. Ise liigun viimsena.“

Esikütt Raavik

Veel ei olnud kapral Lilleberg oma käsku lõpetanud, kui esikütt Raavik silmas paremal pool teed nelja punast, kel oli läinud korda viljarõukude varjul jõuda kuni 100 m kauguseni. „Paremal — viljarõugu juures — punased. Mina napsan mõlemad vasakpoolsed, sina võta parempoolsed kirebule,“ ütleb esikütt Raavik oma naabrile, malevlasele Lossmannile, ja juhhib püssi märatud punaste poole.

Esikütt Raavik.

Esikütt Raavik teab, et sihikuga 2 lastes lendjooon tõuseb 100 m peal 7,5 sm. Sihtides lamavale punasele lõua alla tabab ta otse pähe. Püss on hea ja normaalse jooksuga. Vajumine 100 m peal kõrguti 6 sm, laiuti 5 sm, nii loodab ta esimese lasuga hävitada ühe punase. Nõrk tuul 100 m peal vastu ei muuda palju lendjooon.

Kiirelt tõmbab ta püssi palge, sihhib rahulikult, sest närvitsemine vähendab tabavust, sujuv vajutus päästikule ja pauk käib. Vaenlase käsi teeb liigutuse õhku ja pea langeb nurmele tõuvilja kõrtele. Samal viisil tegi esikütt Raavik veel „vagaseks“ teise punase. Nüüd silmas Raavik veel, et ml. Lossmannile märgiks antud punane seab püssi palge. Veel enne, kui teda varitsev vastane sai anda lasu, võttis Raavik ta „kirbu peale“ ning andis surmavat „tina“.

Aga kuhu on jäänud naaber Lossmann? Vaenlase kuul oli teda tabanud pähe ja toonud silmapilkse surma. Kurvalt pani esikütt Raavik oma sõjaseltsimehel käd rinnale, võttis talt püssi, padruid ja taskuraamatu ning koos kapral Lillebergiga lahkus siis positsioonilt, kus kodumaa eest oli langenud nende parim sõber ja sõjakaaslane.

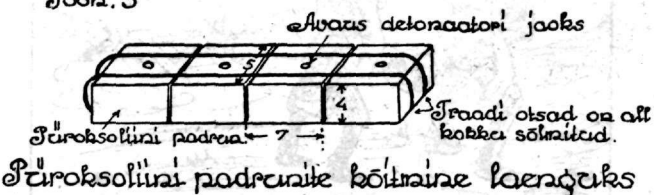
Jõudnud veski juure, kapral Lilleberg teatab telefoniteel kompaniipealikule: „Jätsin julgestuspositsioonil oma seisukoha maha ja taandun vastupanu-positsioonile. Ka lahingeelpostid minust paremal on taandunud. Punased liginevad veskile, nende võitlusgruppid on Pedja ojast 200—300 m kaugusel. Võtame telefoniaparaadi maha ja taandume üle oja.“ Taandunud üle oja, üksiku talu juures kapral Lilleberg teatab pioneer-allohvitsers Pedajale, et tema tulnud viimsena üle oja, ja laseb siis veski suunas üles punaseid rakette, kutsudes seega välja suurtüki turmtuld.

Veski sild «lendab õhku»

9. ülesande lahendus („Kaitse Kodu!“ nr. 12, lk. 297).

Kui pioneerid Laast ja Kukk püroksüliinipadrunit kinnitamisega silla aampalkide külge ei saanud hakkama ja allohv. Pedajale esitasid küsimuse, kas muul teel silda ei saa hävitada, vastas kogenud pioneer: „Silla võiks veel ära põletada, kuid tahame mõne punase, heal juhul nende soomusvankri, sillalt vette lasta. Ka pole meil silla põletamiseks petrooleumi käepärast. Nüüd vaadake veel kord, kuidas kinnitatakse püroksüliinilaeng aampalgi külge. Pimedas see nii kerge polegi, ainult rahulikult võite seda teha. Esiteks peate siduma kokku neli püroksüliinipadrunit nii, et nad oleksid tihedasti üksteise vastas. Kui see nii pole tehtud, siis on nende purustamistegevus küsitav. Nüüd siduge laeng traadiga aampalgi pikemale küljele ja kiiluge ta puutalaga kõvasti aampalgi külge. Aga traati mitte liig pinguli tõmmata, ta võib püroksüliinilaengu pooleks lõigata. Nii, nüüd on laeng kõvasti kinnitatud. Teised oskate nüüd ise kinnitada.“ (Vaata joonis. nr. nr. 3 ja 4.)

Joon. 3

Püroksülinipadruni kinnitamise palgi kaitse

Kui laengud on kinnitatud aampalkide külge, detonaator pandud avausse ja laengud ning detonaator juhemetega ühendatud (vaata „Kaitse Kodu!“ nr. 12, lk. 297), võtab allohv. Pedaja tööriistad ja ülejäänud püroksülinipadrunid ja läheb üksiku maja juure, et siit parajal ajal sild lasta puruks. Pioneerid Laasti ja Kuke saadab ta pataljoni staapi tagasi.

Ärevas ootuses möödub öö. Julgestuspositsioonil algab lahing. Varsti jõuab allohvitser Jugar ja teatab, et lahingepostid taanduvad. Nüüd katsub allohvitser Pedaja veel, kas induktoraparaat töötab, ja katsub oommeetriga, kas voolujuheme (kaabel) on korras. Aparaat on korras. Võtit üles tõstes ja maha lastes indutseerib ta voolu, mis on tunda, kui ühendada klemmid taskumõõga või traadiga. Juhemete (kaabli) katsetamisel ühendades juhemete otsad oommeetri klemmidega annab oommeetri nõel kalduvuse.

Meie lahingepostid veski juures olid punastele niivõrra tugevasti vastu pannud ja kaotusi sünnitanud, et vaenlane arvas veski juures olevat meie tugevamad jõud ja saatis neid sealt välja lööma soomusautod. Viimased veskini välja jõudnud, oli kapral Lilleberg juba positsioonilt lahkunud ja oma taandumisest allohv. Pedajale teatanud. Allohv. Pedaja oli juba valmis silda puruks laskma, kui kuulis veski poolt mootori põrinat. „Tubli, punastel on platsis soomusvankrid,“ muheles Pedaja heameelega, „neile valmistan ma külma haua.“ Pioneer Kask vaatles, kui soomusauto oli parajasti silla peale sõitmas, andis siis allohv. Pedajale märku, ja kõrvulukustava raksatusega sild „lendas üles“. Pioneerid Pedaja ja Kask ruttasid vaatama, kas sild on küllaldaselt purustatud. Eemalt panid nad tähele, et ühes sillaga oli oja langenud punaste soomusauto, millele ruttasid appi punaväelased. Ülesanne täidetud, lahkusid pioneerid koos kapral Lillebergi meeskonnaga vastupanu-positsioonile.

Vaenlane tulistab meie patareid gaasimürskudega.

Ülesande nr. 10 lahendus („Kaitse Kodu!“ nr. 14, lk. 344).

Kallaletungi ette valmistades tulistas punaste suur-tükivägi meie positsioone gaasilaskemoonaga.

Niipea kui 1-se suurtüki ülem pealik Türk märkas, et vaenlane tulistab patareid gaasilaskemoonaga, karjus ta kõigest jõust: „G-a-a-s, g-a-a-s!“, mille peale meeskond pani gaasitorbikud ette.

Selleks oli kõik ette valmistatud. Gaasitorbikud olid küll veel kandekottides, kuid rippusid „käepärast“, kanderihmaga meeskonnal kaelas (ooteasendis). Kiire liigutusega sellest asendist oli müts võetud ning teise võttega oli gaasitorbik peas. Nagu muinasjutulised „lontelajad“ nägid nüüd mehed välja. Nüüd võisid nad jälle rahulikult ja hädaohuta hingata, seepärast et kurn kõik mürgised gaasid hoidis tagasi. Varsti kahur lõpetas tulistamise ja meeskonnal oli võimalus natuke puhata.

Korruga hakkas tuikuma noor malevlane Arno, kes täitis nr. 3 kohuseid. Ta komistas ja kukkus üle kahuri lafeti. Noormalevlane Arno oli kogenematu poiss, kuid sealjuures kaunis ninatark. Teistele tähelepanematult oli ta gaasikurna torbikust eemaldanud, õhku nuusutanud ja sealjuures ka gaasi sisse hinganud. Selle eest oli tal nüüd „kõri kinni“. Rõgisedes ja metsikult sipeldes lamas ta maas ja ahmis meeleheitel õhku. Imestusega vaatasid kaasyõitlejad teda, kuid keegi esimese kohkumisega ei osanud teda aidata. Siis aga hüppasid kaks meest ligi, tõstsid püsti gaasis lämbuva ja tahtsid ta talutada eemale.

Seda nähes astus pealik Türk vahele. Ta teadis, et gaasis viibiv haige ei tohi kõndida, sest liikumine paneb veel rohkem hingeldama. Plk. Türki käsu peale võtsid kaks meest noormalevlase Arno, üks õlgadest, teine jalust, ja ettevaatlikult kandsid ta tahapoole, kus maastik tõuseb ja kus gaas on hõredam.

Positsioonil undas ikka veel sireen oma öudset laulu — gaasialarmi. Kuid kõrgustikul oli õhk puhtam. Puhus tuul ja kandis gaasi laiali.

Orus püsis veel gaas ja eemalt vaadatuna paistis nagu hõljuks kollakas-valge pilv. Ikka rohkem ja rohkem meeleheitlikuks muutusid noormlv. Arno liigutused, sest hingamine oli raskendatud ja lämmatav. Sõbrad võtsid tal gaasitorbiku eest, et hingamist kergendada, sest kõrgel kohal otsekohest gaasihädaohu ei ole. Nad tõmbasid tal kuue seljast, rullisid selle kokku ja asetasi ristluu alla, sest see kergendab hingamist.

Sealsamas ilmusid sanitarid kanderaamiga. Käesurumine ning pilk, mis ütleb tänu, ja juba eemaldusid kandjad oma kurva koormaga. Arno päästjad-suur-

tükimehed pöörsid tagasi ning rahulikult sammul liginesid oma kahurile.

Vahepeal oli rühmas tulepaus. Numbrid puhastasid õliste lappidega kahuri raua õõnt ja lukku roostest, mis tekkinud gaasist.

Sel silmapilgul kõlasid eemal vaenlase kahurite rõhatused ja vaenlane avas tabava tule meie suurtükirühma positsiooni pihta.

„Varjuda!“ käskles pealik Türk ja näitas ise välkkiiret eeskjuu. Hetkega oli kogu meeskond varjunud

kaevikute põhja. Kohe hakkas sadama „terasrahet“. Sügavamale maa külge surusid malevlased pea, käed katsid kramplikult kõrvu. Kuid kitsad järskude seintega peiteaugud olid oma ülesande täitnud. Nad pakkusid mõjuvat kaitset mürsu kildude eest. Et otsekohest tabamist kaitseaukudesse ei olnud — ei olnud ka kaotusi.

Nii kaitsis end patarei meeskond kaotuste eest, mis punaste suurtükiväe tuli talle oleks toonud. Punased ei tulistanud meie patareid kaua; kui nad oma tule üle kandsid, astus patarei meeskond uuesti tegevusse.

LASKUR-VANAMEISTER A. RAAVIK 50-AASTANE

A. Raavik.

22. aprillil täidenes 50 aastat ajast, mil Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas sündis meie suuremaid laskesportlasi, praegune Tallinna maleva Põhja malevkonna relvur-pealik Aleksander Raavik.

Sündides kehva rentniku pojana A. Raavikul tuli juba varases nooruses hakata elama iseseisvalt, õppida tundma eluraskusi ja võitma neid. Töötades mitmel tegevusalal, korjates senti sendi kõrvale, A. Raavik lõppeks jõudis selleni, et oli toiduainetekaupluste pidajaks ja on praegu kinnisvara omanik pealinnas. Mõistagi, et seda kõik A. R. saavutas ainult visa tööga ja väsimatu edasirühkimisega.

Aleksander Raaviku suurimaks vooruseks on see, et ta juba ajast, mil hakkas taipama seltskondliku elu

avaldusi, aktiivselt sellest on võtnud osa. Ta on olnud tuletõrjuja ligi 20 aastat ja töökas liige mitmes muus organisatsioonis. Pealinna sotsiaalse elu korraldamiseks ta on vabatahtlikult võtnud enda peale hoolekande ja tervishoiukuraatori kohused jne. Tähtsamaks tuleb pidada aga seda, et A. R. on tulisemaid isamaalasi ja südikamaid kodukaitsjaid meie iseseisva riigi loomispäevilt. Ta tegeles intensiivselt juba „Omakaitse“ ajal ja 1918. a., kui usaldati kaitseliit tuua põranda alt päevavalgele ja alata laialuluslikku organiseerimistööd, oli A. R. ka üks neist vähesest, kes esimesest salajasest koosolekust võttis osa. Üheks suuremaks mureks sel ajal oli varanduste päästmine ja kaitsmine lahkuvate Saksa sõjaväe riismete eest ja sel alal leidis A. R. kohe endale tänuväärt ülesandeid. Ta ei piirdunud aga oma otsekoheste ülesannete täitmisega kodukaitse alal, vaid võttis osa ka organiseerimistööst. Selleks otstarbeks tegi ta mitmeidki väljasõite, eriti Läänemaale, ja sattus seejuures kord isegi hädaohtu, nimelt Lehetu mõisas, kus mõisatöölised tungisid talle kallale ja tal ainult vaevu õnnestus põgeneda.

Kui oli elatud üle vabadussõda — meie raskeimad päevad — ja saavutatud rahu, vaibus töö ka kaitseliidus, kuid A. R. ei unustanud oma kohustusi iialgi, ja 1924. a. 1. detsembri hommikul, kui salkkond terroriste tappis rahulikke elanikke kavatsusega riisuda meilt kallilt lunastatud vabadus, oli juubilar üks esimesist, kes haaras valmisoleva relva, et täita oma püha kohust oma mina ja oma rahva vastu.

Tundes, et kodukaitsja peab olema ka hea laskur, A. Raavik hakkas innukalt harrastama laskesporti ja väsimatu töö tulemusena ta on jõudnud selleni, et teda ei tunta ainult kodumaal, vaid ka naaberriiges. Suurimaks triumfiks A. R.-ile oli laskevõistlus Soomes meie vennasrahva paremate küttidega, kus ta tuli esimesele kohale. Hiljem on ta veel paljudel juhtumel omandanud kaasvõitlejate hulgas esimesi ja ka rea muid võite. Kuid endaarendamise juures A. R. pole

unustanud ka kaasvõitlejaid. Suure andumuse ja armastusega on ta jaganud teadmisi oma naabermalevlastile, nii et mitmedki võlgnevad talle tänu oma saavutatud edu eest.

Hinnates A. Raaviku seni tehtud tööd ja head eeskju ühinevad kindlasti kõik kaasvõitlejad-kodu-

kaitsjad nende riidade kirjutajaga ja soovivad juubilarile väsimatut energiat, lakkamatut indu ja veel palju aastaid jätkata seni tehtud tööd.

V. Avesson,
propaganda-pealik.

T Ä N U

Tallinna garnisoni ülema käskkiri 14. aprillist 1930. a. nr. 23

§ 1.

Kaitseminister avaldab käesolevaga tänu välisriikide esindajale, omavalitsus- ja seltskondlikele organisatsioonidele ja kõigile, kes oma osavõtuga austasid kindral-majori Johan Unt'i matuseid.

§ 2.

Meie lugupeetud kauaaegne garnisoni ja 3. diviisi ülem kindral-majori Johan Unt sai 3. aprillil s. a. kell 2030 oma korteri juures, Kreutzwaldi tänaval, tundmatu kurjategija kuuli läbi raskesti haavata, millele järgnes piinarikas surm kaitseväe keskhaigemajas 7. aprillil kell 1820.

Kaitseväeosade ja asutuste, kaitseliidu ja seltskondlike organisatsioonide kaasabil viidi kõik lahkunu matmise korraldused ja viimsed auavaldused hästi läbi.

Avaldan südamliku tänu garnisoni kaitseväeosadele ja asutustele kindral-majori J. Unt'i surma puhul kaastundmuste avaldamise, tema surnukeha saatmisest osavõtmise ja leinarongis valitsenud hea korra eest.

Tema matmisest osavõtu eest tänan kaitseliidu Tallinna malevat, Tallinna Meestelaulu Seltsi, Tallinna pedagoogiumi ja Tallinna rahvaülikooli laulukoori, hr. prof. M. Lüdigit ja seltskondlike organisatsioone.

Matuserongi liikumise ajal linnas valitsenud hea korra eest avaldan tänu Tallinna-Harju prefektile, välis-, kriminaal- ja poliitilise politsei ametnikele.

Avaldan siinjuures teadmiseks kindral-majori J. Unt'i kalmule asetatud pargade nimekirja:

1. Vabariigi valitsus, 2. Riigikogu, 3. Kaitseminister ja kaitseväge, 4. Läti saatkond, 5. Läti kaitseväge, 6. Läti Karutapjate Ordu, 7. Soome saatkond, 8. Soome kaitseväge, 9. Poola saatkond, 10. Leedu saatkond, 11. Briti sõjaväeesindaja, 12. Ameerika sõjaväeesindaja, 13. U. R. S. S.-i sõjaväeesindaja, 14. Vabadusristi vendade ühingu keskjuhat. ja Tallinna osakond, 15. III diviisi juhatus ja staap, 16. Tallinna linnavalitsus, 17. Kaitseliit, 18. Vabariigi ohvitseride keskkogu, 19. III diviisi staabi ohvitseridekogu, 20. Auto-tankide rügement, 21. Kalevi üks. jal. pataljon, 22. Skouti üks. jal. pataljon, 23. 10. üks. jal. pataljon, 24. Pioneeripataljon, 25. Sidepataljon, 26. Tallinna komandantuur ja Harju kaitsevääringkonna ülema asutus, 27. Disiplinaarkompanii, 28. Pärnu garnisoni ülem, garnisoni väeosade ja asutuste ohvitserkond, ülejateenijaskond ja meeskond, 29. Sakala üksik jalaväe pataljon, 30. 5. Suurtükiväe grupp, 31. Viljandi kaitsevääringkonna asutus ja garnisoni vahitühm, 32. Merejõudude juhataja, merevägi ja merekindlused, 33. Kaitseväge ühendatud õppeasutised ja ohvitseridekogu, 34. Varustusvalitsuse ülem ja ohvitseridekogu, 35.

Lennuväerügemendi ülem ja ohvitseridekogu, 36. Kaitseväge staabi topo-hüdrograafia osakonna ohvitseridekogu, 37. I diviis, 38. II diviisi ülem ja Tartu garnison, 39. Riigikontrolli kaitseväge osakond, 40. Kaitseväge staabi ohvitseridekogu, 41. Valga garnisoni väeosad, 42. Võru ja Petseri garnisonid, 43. Piirivalve valitsuse ülem ja ohvitseridekogu, 44. 2. üksik jalaväe pataljon, 45. II diviisi suurtükiväe ohvitseride ja ülejateenijate kogud, 46. Tartu kaitsevääringkonna ülema asutus, 47. 2. ja Kuperjanovi üksiku jalaväe pataljoni ülejateenijatekogu, 48. Balti rügement, 49. Vigastatud sõjameeste ühingu juhatus ja Tallinna osakond, 50. K.-l. Tallinna malev, 51. K.-l. Harju malev ja naiskodukaitse Harju ringk., 52. K.-l. Lääne malev, 53. K.-l. Võrumaa malev, 54. Viinolased, 55. Sõjaväe tehnikakooli lõpetanud ohvitseride koondis, 56. Tallinna-Harju prefektuur, 57. Reservsõjaväelaste ühing, 58. Sõjaväe majandusühisus, 59. Tallinna börsikomitee, 60. Kaubandus-tööstuskoda, 61. Tallinna Naisselts, 62. E. T. K. juhatus, 63. Vene rahvuslik ühing ja teised Vene rahvuslikud organisatsioonid, 64. Saksa kultuurivalitsus, 65. Rootsi seltskondlikud organisatsioonid, 66. E. V. Juudi kultuurivalitsus, 67. Vene emigrandid, 68. Klub „Centum“, 69. Tallinna Rotary Club, 70. K./Ü. „Unitas“, 71. Mälestavad Joh. Janson, Rich. Devid, 72. Mälestavad lähemad sõbrad.

Kaitseväge staap annetas pärja asemel Kr. 50.— fondi asutamiseks eesmärgiga kadunud jääv mälestus väliselt tähistada monumendi püstitamisega.

Alguskirjale alla kirjutatud:

G. Jonson,
kindral-majori, Tallinna garnisoni ülema k. t.

Alguskirjaga õige:

O. Raudvere,
kolonel, Tallinna komandant.

Tänuavaldus.

Avaldan oma südamliku tänu vabariigi valitsusele, riigikogu juhatussele, välisriikide esindajale ja kõigile asutistele, organisatsioonidele ja isikutele, kes mulle kaastundmust avaldasid minu abikaasa, kindral-majori Johan Unt'i, surmaga mind tabanud raske kaotuse puhul. Samuti tänan südamest kõiki, kes kaasa aitasid minu abikaasa matmise korraldamisele ja läbiviimisele.

Tallinnas, 15. aprillil 1930. a.

Jadviga Unt.